

KISGRAFIKA
ÉRTESITŐ
1964. **ÁPRILIS**

ÖT ÉVES

A KISGRAFIKA BARÁTOK KÖRE

Amint az élet minden területén, úgy a magyarországi kisgrafikai élet területén is megmutakozott a háború hatása. Az emberek megélhetési gondokkal küszködtek és a kedves hobbitra, az exlibrisgyűjtésre már nem jutott energia. Sok időnek kellett eltelnie ahhoz, hogy az emberek kulturigényeik kielégítésére is gondolhassanak. Ez az oka annak, hogy a felszabadulás után még sokáig nem indulhatott meg a kisgrafikai élet.

E sorok írója már 1948-ban megkezdte az egyéni külföldi cserét sőt az 1949-ben Franciaországban megrendezett nemzetközi exlibriskiállításra magyar anyagot is küldött, melynek következtében nem egy művészt kapott elismerő oklevelet, köztük olyanok is, akik már nem voltak az évek sorában, mint Vadász Endre Révész Kornél, vagy Haranghy Jenő.

A felszabadulás utáni első tíz év az exlibrisgyűjtés vonalán teljes pangásban telt el. 1956-ban, a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége helyiségében oszontam a felkutatott régi gyűjteményt /Dr. Illyés S. László, Dr. Arady Kálmán, Keisinger Jenő, Selmeczi Károly stb./ azzal a szándékkal, hogy külön szakosztályként megalakítsuk az exlibrisgyűjtők egyesületét. A megalakulás meg is történt, de az 1956 évi események megátolták a Kor kiboptakozását. Selmeczi Károly révén ismerkedtem meg Stettner Béla grafikusművésszel, aki magdévá tette az exlibrisgyűjtők egyesületének megalakítását és megindult tagtöborzás területén Stettner Béla a művészek között, magam pedig a gyűjtők között végeztünk szervezési munkát. Ebben az időben négy oldalas memorandumot intéztam a Piatál Képzőművészek Stúdiójához a Kör létrehozása érdekében és beadványom kedvező visszhangra talált. Így jött létre a Képzőművészek Szakszervezetének felügyelete alatt, 1959. Április 25-én a Kisgrafika Barátok Köre, egyelőre 76 taggal.

STETTNER BÉLA METSZETE

A Kör célkitűzésesei közé felvette a művészek és a gyűjtők közötti közvetlen kapcsolat megteremtését, ami azzal az eredménnyel zárult, hogy öt év alatt 1021 exlibrist és alkalmi grafikát készítettek művészek gyűjtők részére. Művészeink külföldiek részére is készítették lapokat, ami a magyar exlibrisművészet megbecsülését jelentette. Elsősorban fametszőink tevékenykedtek, de rézmetszőink - köztük olyanok is, akik azelőtt exlibrisrel sosem foglalkoztak, mint Gál Perenc, Kaveczky Zoltán, Kékési Károly, Vertel József - szintén komoly munkát végeztek.

A kezdeti 76 fős taglétszámunk egyre emelkedett, amihez a Pészek Klub vonzereje is nagyban hozzájárult. Sokan léptek be a tagok közé olyanok, akiket nem is annyira az exlibrisgyűjtés, mint inkább a Pészek Klub varázsa vonzott. Ezért - no meg azért is, hogy kiadványainkhoz anyagi alapot teremtsünk, évi 20 forintos illetve 60 forintos tagsági díjat vezettünk be, melynek következtében 100 fő passzív tag lassan lemorzsolódott. Ez azonban nem gyengítette, inkább erősítette Körünket.

A gyűjtés elmozdítása érdekében kétszer adtunk ki csereléstát és ezeket több példányban megküldöttük a külföldi egyesületeknek is. 1961-ben, a lipcsei nemzetközi exlibris kongresszus tiszteletére 10 fametszetet

BÁLYANOS HUBA METSZETE

tartalmazó mappát adtunk ki, a gyomai volt Kner Nyomda gondozásában. Ezt egy tagjaink, mint a kongresszus 150 résztvevője megkapta.

1962-ben kiadtuk Pery Antal 40 fametszeti exlibrisét tartalmazó mappáját, a Tannyomda szép és izlées kiállításában. Ezzel a kiadványunkkal kapcsolatban a külföldi szakrajtő a legteljesebb elismerés hangján irt, a magyar sajtó azonban meg sem emlékezett róla.

Ugyancsak 1962-ben, a IX. párizsi exlibris kongresszus emlékére jelentettünk meg egy 10 fametszetből álló mappát, ez azonban a francia vármhatóságok meg nem értése következtében nem jutott el a kongresszus tagjaihoz. Nem is kőr érte, mert az Ifjúsági Nyomda olyan rossz kivitelben állította elő, hogy csak szőgyent hozott volna a magyar nyomdaiparra.

A párizsi kongresszus az elhalt valentin Le Campion emlékére nemzetközi exlibrispályázatot irt ki. A pályázaton 43 mű vett részt, közöttük 8 magyar lap. A pályázat IV. díját Pery Antal nyarta el, míg Bordás Ferenc, Menyhárt József és Varga Nándor Lajos bronz plakettet kaptak. A nemzetek nagy versenyében itt is tisztességesen megálltuk a helyünket.

Kár nem tartozik szorosan a tárgyunkhoz, bezélnünk kell a nyomdákrol is. Heméljük, hogy az illetékes szervek felfigyelnek sérelmünkre és segítséget nyújtanak ebben a kérdésben. Ki grafika - exlibris és alkalmi grafika készítése és cseréje nincs nyomda nélkül. A gyűjtők legtöbbször 500 nyomatot rendelnek és tekintettel a lapok kis méretére, e célra a hulladék papír is felhasználható. Ennek ellenére Budapestén nem kapunk olyan nyomdát, amely exlibrisinket jó kivitelben kinyomtatná. A gyomai volt Kner Nyomda nagyon szép munkát végzett, azonban erős lekötöttsége miatt exlibris kinyomását két év óta nem vállalja. Nyomdai kapacitás hiánya az oka annak is, hogy kiadványaink állandóan késédelmet szenvednek.

Ami a Kőr életét illeti, havi klubnapjainkat majd nem mindig előadás vezet be. A fontosabb előadásokat az alábbiakban soroljuk fel:

Kaveczky Zoltán: A rézkarc készítéséről

Müller Lajos: A maganyomásról

Dr Semsey Andor: Heraldika és az exlibris

Galambos Ferenc: Az exlibrisgyűjtésről

Kethy István: Menyhárt József fametsző művészetéről

Varga Nándor Lajos: Kínai és japán fametszetekről
Reisinger Jenő: Stenbenz Károly soprni grafikusáról

Dr Sós Imre: Van Gogh művészetéről

Gergely Ödön: Divék József fametsző művészetéről

Flódy István: Akvarellek és rajzok négy országból

Nagy Zoltán: Róma művészeti emlékei

Dr Varga Nándor Frigyes: Az exlibrisgyűjtés kérdései

Dr Kovács Ferenc: Leonardo da Vinci anatómiai rajzainak orvosi vonatkozásai

Dr Semsey Andor: A lengyel exlibris

Dr Sós Imre: Van Gogh és kora

Kethy István: A klasszikusan modern Wim Zwierz rézmetsző művésze

előadásaink igen látogatottak. Kár, hogy az előadásokat - helyhiány miatt - nem tudjuk értesítőnkben teljes terjedelműben leköszölni, pedig vidéki tagjaink igénylik azokat. Az utóbbi időben ezen úgy igyekeztünk segíteni, hogy rövid kis összefoglalókat készítettünk róluk értesítőnk részére.

MAGYAR KÉZJEGYEK

AA ARATÓ GYULA

BB BARTA ERNŐ

B BEM JÓZSEF

CC KONRÁD GYULA

D DOMJÁN JÓZSEF

E ÉLESDY ISTVÁN

G GARA ARNOLD

I K ISTÓKOVITS KÁLMÁN

K KAVECZKY ZOLTÁN

KK KOFFÁN KÁROLY

K KÖS/KIRSCHLER/LAJOS

K BI KÖPECSI BOÓCZ ISTVÁN

K KL KOZMA LAJOS

K KOPASZ MÁRTA

K KERTES-KOLLMANN J.

K KÉKESI LÁSZLÓ

M MAJOR HENRIK

A társsegyletek Japántól az USA-ig és Norvégia-
tól Új Zélandig örömmel üdvözölték Könyv megalku-
lását. Bevezettük a rendszeres kiadványeszerőt és a kül-
földi egyesületek kiadványainkról mindig elismeréssel
írunk. Könyvünk a magyar sajtó is több ízben szíve-
reessel foglalkozott. A Nélen rajtványaink gyűjtésé-
nyomból fényképeztette le azokat a népszerű emberek ré-
szére készült exlibriseket, melyeken a szövetség részt
vette az azt kellett megfektetni, hogy az exlibris ki-
nek a nevére szól. A Televízió-Járási Szere riportjához
kapcsolódva Vary Antallal közösen német készített film
felvételt arról, hogy mire használjuk az exlibris. Az
utóbb pedig Galambos Ferenc tartott egy kis előadást a
Kukkantó műsorában arról, hogy mi is az az exlibris.

A nyáron látogatásban miunk járt Paul Pfister
francia professor igen lelkes cikket írt egyesületünk
tevékenységéről az Exlibris-franciaiban "Vakáció ex-
librisországban" címmel. A Magyar Tudományos Akadémia
megkeresésére pedig nemrég vendégül láttam Alexej Ka-
meryiczki kandidátust, a moszkvai egyesület elnökét
aki megelégedéssel látta és tapasztalta egyesületünk
működését.

A külföldi és a hazai grafikai eseményekről tájé-
koztatjuk tagjainkat a Galambos Ferenc szerkesztésében
évente háromszor megjelenő "KMK Értelme" -ben, melynek
szerkesztője nagy hozzáértéssel és tudással igyekszik
minél több ismeretet nyújtani tagjainknak a grafika ter-
ületéről.

Tagjaink száma lassan, de állandóan szaporodik és
taglétszámunk jelenleg 181 fő. Ezek túlnyomórészt gyűjtő
és érdeklődő, aktív tagok. Pécsen Szentsei Plárián
dicseretre méltó igyekezettel megalakította körünk pé-
csi csoportját. Kár, hogy Debrecenben, vagy Miskolcon
nincs hasonló megmozdulás.

Körünk megalakulásakor a gyűjtők fiatal művé-
szekkel "házasodtak" össze. A fiatal művészekből sok
lendületet, új formákat vártunk. Az exlibris-alkotás a
grafikusművésznak játékos szórakozás, pihenés és fel-
üdülés. A fiatal művészek, akik kezdetben lelkesedtek
az ügyért, mintha kedvüket vesztették volna! Sajnáljuk
hogy Gross Arnoldot, Gácsi Mihályt, Silberhorn Tibort,
Csurgói Mátét nem látjuk körünkben, pedig exlibrismű-
vészetük gyűjtőink tetőzésével találkozott.

A lipcsei kongresszuson gyűjtőink szép számmal
vettek részt, a bécsi és párizsi kongresszusokon azon-
ban útlevel-nehézség miatt nem voltunk jelen. Remél-
jük, hogy a Krakkóban megtartandó X. Exlibris Kongressz-
uszon tagjaink szép számmal fognak résztvevni. Erre a
alkalomra egyébként ismét tervezzük egy mappa kiadását.

Összefoglalva az elmondottakat, megállapíthatjuk,
hogy az elmúlt öt esztendő feltétlenül hasznos volt.
Több száz ki grafikai lap született és kis folyóira -
tunk rendszeresen tájékoztatt a világ exlibris-életéről.
Megjelent mappáink megbecsülést szereztek a magyar
grafikának. Klubéletünkünk közvetlen kapcsolat é-
pill ki a gyűjtők és művészek között a az ott elhangzott
előadások pedig szellemi tudnivalóink tárházát bővítik.
Minden tagunk tehát legyen azon, hogy minél több dol-
gozóit szervezzen be ebbe a szívet-gyönyörködtető gyűj-
tési ágba, mert minél több a gyűjtő, annál több embert
tudunk a szép iránti szeretetre, a grafika és a képző-
művészet iránti érdeklődésre nevelni.

R e t h y I s t v á n
KMK titkár

MAGYAR KÉZJEGYEK

MCP MOLNÁR C. PÁL

⊗ NAGY ARISTID

⊗ NAGY ÁRPÁD

⊗ NAGY SÁNDOR

⊗ NAGY ZOLTÁN

⊗ RIPPL-RÓNAI JÓZSEF

⊗ SINKÓ KÁROLY

⊗ STETTNER BÉLA

⊗ SÓS ZSIGMOND

⊗ GY. SZABÓ BÉLA

⊗ SZINTE GÁBOR

⊗ TICHY KÁLMÁN

⊗ TOLKSVAI NAGY GÉZA

⊗ VECSEY ZOLTÁN

⊗ VERTEL JÓZSEF

⊗ AZÓDI WEIL ERSZÉBET

⊗ SEMSEY ANDOR GYŰJTÉSE

Exlibriskiállítás

TARNÓWBAN

A világ exlibrisgyűjtői jól ismerik Norbert Lippóczy nevét. Ez a magyar származású lengyel gyűjtő régebbi, szűkebb hazája, Tokaj-Hegyalja iránti nosztalgidőből elsősorban szülővárosi-borászati vonatkozású exlibriseket gyűjt és így évek hossza során át páratlan gyűjteményt hordott össze, amely nemcsak művészeti vonatkozásában, de kultúrtörténeti szempontból is igen jelentős és figyelemreméltó.

A Tarnówi Múzeum nagy hálara kötelezte a világ exlibrisgyűjtőit, amikor 1963. végén a Lippóczy-féle gyűjteményt a nagyközönségnek is bemutatva és a kiállított anyagot a közreboasztott katalógus révén a gyűjtők széles köre előtt is ismertté tette. A kiállított 192 lap egy része a Lippóczy-féle gyűjteménynek, de úgy művészi kivitel, mint technikai megoldások szempontjából átlagon felüli anyag. A lapok többsége szőlővel és borral kapcsolatos zsánerek; a nyitott könyv mellett álló borokancsók, vagy tál szőlő a magányos órák csendes örömeire utal. A szőlős-boros csendéletek külön grafikai témakört jelentenek. A többi lapon a szőlő és a bor mint szimbólum jelentkezik: hol a jólét és a bőség, hol a termékeny-ség kifejezője /az exlibris-szimbolikát tárgyaló munkák eddig milyen kevés figyelmet fordítottak erre!/, de néhol az egészség forrásoként, néhol pedig a nap-sütötte tákjait való vágy kifejezéseként jelentkezik.

A kiállításon a Lippóczy-gyűjtemény mellett - nem szorosan a témakörhöz tartozóan - a XVIII. és XIX. századi, könyvekbe ragasztott exlibrisek kiállításával az exlibris történeti fejlődéséről is képet kívántak adni a rendezők a ugyanakkor a kiállított exlibristervek, klisék, dúcok, lemezek, vésők és metszőszerszámok az exlibris technikai kivitelezésébe engedtek bepillantani.

A kiállítás katalógusa /Wlnna latorosl w exlibrisie. Katalog wystawy. Tarnów Grudzien, 1963. 8°, 28 szl. l./ háromnyelvű /lengyel, magyar és francia/ bevezetőjében nemcsak a Lippóczy-féle gyűjteményt ismerteti, de a kiállítás létrejöttének körülményeit is és precíz lepleírásaival /művész neve és születési, ill. halál- és születési dátuma, a lap tulajdonosának a neve, a lap technikája, keletkezési éve, az esetleges jelmondatok szövege és ha van: opusszám is/ és a 10 oldalas képmellékletével jó áttekintést ad a kiállítás anyagáról azoknak is, akik magát a kiállítást nem láthatták. Kár, hogy a lepleírásoknál a lapok méretének közlése elmaradt.

A szűk tematika következtében a kiállított lapok művészi színvonala nem kiegyensúlyozott, bár a kiállítás rendezői arra törekedtek, hogy elsősorban magas művészi színvonalú és nemes technikában kivitelezett lapok kerüljenek a közönség elé. Osztrák /Bayron, Haselböck, Hofer, Schöner, Taubel stb./, belga /Acket, Geodouy, Laurre, Schelpe stb./, cseh /Beran, Kotrba, Menhart, Stately stb./, francia /P. d'Áquin, Pavet, Mercier, Meyer, Morisot stb./, holland /Gelder, Coatsveen, Huesven, Jaer/, lengyel /Dolatoski, Grabowski, Jakubowski, Młodzianowski stb./, olasz /Picocchi, Zetti, Marangoni stb./, és szovjet /Karlow, Mamadzhanian, Kednis, Pavlin, Touisson/ művészek lapjai mellett a magyarokat DRABOS ISTVÁN 14 fametszete, HARANGHY JENŐ, KÜRTI JÓZSEF, REITHOPER JENŐ egy-egy klisényomata, NAGY ANISZTID, NAGY ÁRPÁD DÁNIEL, NAGY FERENC és VADÁSZ ENDRE egy-egy fametszete, STEINER BELA egy linometszete, PRY ANTAL hat fametszete, NAGY ÁRPÁD három fametszete, STEINER KAROLY egy fametszete, 2 klisényomata és három rézkarca képviseli, nevekben is, lapokban is színvonalasan. Persze kiállításra került egy pár olyan lap is, melyek nek művésze nem volt megnagyatd módon megállapítható. A katalógus külön érdekessége Fery Antalnak Lippóczy Norbert részére készített és egy XVIII. századi tokaj-hegyaljai bálványasztóit ábrázoló, kétszínnyomatu fametszetű lapja, amely a katalógus külön mellékleteként szerepel. Az illusztrációk között egy magyar /Drabos István Kardos Róbert részére készült fametszete/ és két magyar vonatkozású lap /Brich Schönér Fery Antal részére készített és Zbigniew Dolatoski Semsay Andor részére készített linometszete/ is szerepel.

A kiállítás és a katalógus munkatársai a Tarnówi Múzeum, Norbert Lippóczy, Julian Grabowski és Paulina Chrzanowska jó munkát végeztek. Ez a kiállítás és ez a katalógus újrateljesíti a múltadón fejlődő, világviszonylatban is előnyösen ismert művészekkel, komoly gyűjtőkkel, gazdag szakirodalommal és gyakori kiállításokkal rendelkező lengyel exlibris-életnek.

Galambos Ferenc

KISGRAFIKÁNK A KÉT VILÁGHABORU KÖZÖTT

F O L Y T A T Á S

1919
1944

A szecessziót a vonal különleges értelmezése uralta. Ezt a "vonalhagyatékot" adta át az új magyar grafikai rétegnek Olgyai Viktor /1870-1929/. Ő maga azonban megmaradt bizonyos természetszerűléletnél és a száraz vonalhálótól igyekezett menekülni. A természeti adottságok vonalszépségeit rögzítette, téli kopasz fák vonalkoronáiban gyönyörködött és e szövevényben örömmel teremtett harmóniát. A természeti forma vonalra erőszakolása szecessziós érzület és követelmény. E felfogáshoz kapcsolódik Olgyai kiváló tanítványa, Tichy Gyula /1870-1920/, aki mindig az eszmei tartalom vonalkalodáiban vergődik, de aki a magyar szecesszió, de még a külföldiek viszonylatában is a legkiválóbb alakító. Mesteri egyensúlyt kap alkotásaiban az a bizonyos tiszta, diszitó ízű vonal, amely egész Európát átítatta a századforduló táján. Vonal-elképzeléseiből születik meg az első magyar szöveg nélküli könyv: Egy tusos üveg meséi, a Világosság nyomdában, 1909-ben. E művészi kiadvány 34 tollrajzot, linoleum címlapot, könyvjegyet és nyomdai záródíszet tartalmaz. Megkaphatta volna a két háboru között a Bibliofil Társaság "legszebb könyv" címét. Hasonló, de szárazabb vonalmű fogja át Kozma Lajos felfogását. Diszitó terveiben a vonal árnyalás nélkül alakul át kész képpé, s a székely kopjafák vézna vonaltisztasággal töltik be a képmezőt. Kós Károly egyedül fogta kézbe a rajzolt vonalat grafikai alakzáttá. Linoleum-metszetei a diszitó betüvetés kiváló emlékei. Igen! Itt az új anyag: a linoleum. Olgyai hozta haza ezt az új angol gyártmányt, amely végeredményben a magasmetszet céljait szolgálja s a nyomódúc a nedvességre kényes fadúcot helyettesítette. Művészeti célokra Olgyai használta először, több lapján Ringó kalászkok, Falucska télen, Hid az Olton/ mutatva be milyen lehetőségekre képes. A diszitó ábrándokkal tele szecesszióknak különösen megfelelt, nagyobb méreteknél nem befolyásolta ál-

lagát sem a levegő sem a nyomópapíros nedvessége, kisebb méreteknél szinte háziesszközökkel volt mintázható. Azonban azt az ábrándot, hogy a század uralkodó alakzata lesz, miként az előbbi században a kórajz, nem váltotta be. Ennek ellenére mesterien kezelt lapok kerültek elő ebből a korszakból Dobai Székely Andor és a Tichy testvérek kezéből.

A korabeli könyvjegyművészetre a Gyűjtő külön exlibris-száma mutat rá 1913-ban jelent meg, Beardsley szellemével rokon Divéky József címlapjával. Nagy látószögből ismerteti az Európa-szert e működő mestereket és számos eredeti lapot közöl. Magyar vo-

EX LIBRIS
AIGLON-SASSY ATTILA 1905.

nátközében három csoport alakulását figyelhetjük meg. A műúdo /klissé/ alá dolgozó művészeket /Márk Lajos, Egry József, Gulácsy, Hegedűs, Dienes stb./, az eredeti művészmetaszóktét /Gara Arnoldy, Bottka, a Tichy-ek, Conrad Gyula, Zádor István, Rónai Kasimir, Prihoda István, Nagy Sándor, Barta Ernő stb./ és a rajszóktét, akik egyben iparművészek is /Holbing Ferenc, Jaschik Ámos, Lakatos Arthur, Bayros, Bíró Mihály, Vadász Miklós, Faragó Géza, Sassy Attila, Kürthy stb./.

A két háború közötti szakasszon az eredeti grafika szelleme lebeg. A múltból a nemes műfajok iránti szeretét mentette át, a fehér-fekete művészet sajátos erejét és értelmét új formába. A lezajlott háború az ország anyagi lehetőségei kifejezésben a szűkesszavú vonal felé terelte a művészetet. Fölfelé ivelő utját röviden futotta meg a már 1924-ben, Zürichben a nemzetközi grafikai kiállításon világsikert arat a Museum of Art-ban a kiküldött magyar anyag, amelynek egyedüli pártfogója csak a minőség volt. A rézkarc, a magyar rézkarc kezdte meg tüneményes pályafutását ez alkalommal. Belföldi és külföldi kiállításook jelszik a negyedszázaden át a nem lankadó grafikai erőket és eredményeket és azt az értéket, amelyet méltán sorolhatunk országunk legfontosabb kultúrtényezői mellé.

TICHY GYULA 1910.

Es a rézkarcoló gárda a háborúból tért vissza, a Póiskolát éppen megkezdte a háború kitörésekor. Torlódtott évfolyamok voltak ezek, nemcsak számbeli jelenében, de tehetségben is. Nem volt a negyedszázad területén meddő szakasz, mindig jelen volt valamilyen egészséges mag és mindig osztlakozott hozzá újabb tehetség és újabb eredmény. Műfajoknál talán egyedül a rézkarc az, amely mindig átiszövi az egymásra következő éveket. A fapetszet

kissé távol áll a népszerű alakítás impresszionista fogalmától és elvont előadás módjával nehezen veheti fel a versenyt a rézkarccal, melynek tónusgazdag eredményeivel nem vetekedhet. Utja éppen eszt a kisgrafika területén bőségesen árad szét. A linometszet néha-néha bukkan elő ez idő alatt, inkább csak az első években. Kevéssé hatotts át a korzszakot a rézmetszet szel - lems. Lassú érlelése az új ember lázas sietségével nem függ össze. Kristályos vonalháálóju, legszébb előadású lehet, de könnyen kalligráfiává is válhat. Kötetlen előadás módú azonban kísérletestek néhányan: **Aba-Novák, Varga, Pohárnok.**

A mélynyomó eljárások többi válfaja: a lágyalap, a borsolás, a foltmarás, külön területtel alig szerepel. Egyes művészek elvételre használják. A kőrajz még ritkábban használt műfaj. **Páy Dessó** mutatja be néhányssor, kapcsoltan a könyvdiszítéssel.

Az új nemzedék lelkesül a rajszért, a rajz művészi megfogalmazásáért és távoli múltba tekint: Dürer, Rembrandt szelleme világít munkájukon át. Grafikai tisztultságban a rajz kösbeiktatott szerepe feloláddik, legtöbbször közvetlen lemezre-rajzolás történik. Vékony termékenyítő szállal szűródik át az új

televénybe Uitz Béla 1918-as, Varga Nándor Lajos 1919-es és Szónyi István 1920-as hidegtű karcra. Szinte dübörögve törnek előre s tarkítják színessé a magyar grafika küzdőterét az új harcosok rövid pár év alatt. Művészi meglátás, rajz és a rézkarc fő elemük. Sokrétű értékelésüket e rövid tanulmány nem engedi meg, e légedjünk meg neveik felsorolásával. Az előbb említett neveken kívül a következők alkotják a mélynyomók hadrendjét: Aba Novák Vilmos /1894-1941/, Patkó Károly /1895-1941/, Tarjáni S. Jenő /1895- /Nagy Imre /1893- /, Komjáti Wanyerka Gyula /1894-1958/, Derkovits Gyula /1894-1934/ Rudnay Gyula /1878-1957/, Kmetty János /1899- /, Ferenczy Valér /1885-1954/ Szobotka Imre /1890-195 /. Valamivel fiatalabb rétegebe tartoznak Antal Elemér /1896- /, Gallé Tibor /1896-1944/, Csóka István /1897- /, Kaveczky Zoltán /1897- / Boldizsár István /1897- /, Arató Gyula /1898- /, Emanuel Béla /1897- /, Miháltz Pál /1899- /, Istókovits Kálmán /1898- / Barcsay Jenő /1900- /, Assódi Weil Erzsébet /1901- /, Vadász Endre /1901-1944/, Bene Géza /1900-1960/, Dudás Jenő /1900- /, Hincz Gyula /1904- /, és a legfiatalabb, már Varga-tanítvány Élesdy István /1912- /.

NAGY SÁNDOR

1905

Abban, hogy a fiatal nemzedék tehetsége mellett bebizonyította rátermettségét a grafikai művészetek területén, nem kis része volt az 1920-ban alakult Szinyei Merse Pál Társaságnak. Ez egyesületből sugárzó tekintély és szellemi erő az egész negyedszázadot áthatotta s elismerésével, kitüntetéseiével a rajzművészet területén sem maradt adós. Csók István elnök tudna e korbeli művészi eseményekről hitelesen mesélni. Egy-egy február hónap mindig meghozta az évi kiállítások zárásadását, nemcsak erkölcsi értékadást, hanem anyagi támogatást is. Hasonlóan figyelt a grafikai meg nyilvánulásokra a Rézkarcoló Művészek Egyesülete is és örömmel választja tagjává a friss sikerekkel babérkodó "painter-etchers"-eket, akik között ott jeleskedik a korán elhunyt Derkovits Gyula is. De az állam sem marad el; ösztöndíjasként küldi ki Londonba Komjáti Gyulát 1927-1929 között. Az új magyar rézkarc első kapcsolata volt ez külföldi, különösképpen angol rézkarcoló körökkel. Sikerekben és megbecsülésben gazdag éveket adományozott Komjáti-nak. A következő két évben főiskolai tanársegédsgézt váltotta Im-doni Ösztöndíjra Varga Nándor Lajos, aki a British Museum "Print room" teljes anyagán keresztül igyekezett megismerni a rajzoló és nyomtató művészet multját és jelenét. Olgyai Viktor 1929-ben Salzburgban bekövetkezett halála szinte ketté választja a magyar grafika folyamatoságát. A főiskola grafikai osztályának két évi szüneteltetése után a Tanári Kar és a Rektori Tanács javaslatára Varga Nándor Lajost bízzák meg az osztály vezetésével, aki 1931-ben kezdi meg tanári működését. Igyekezett szélesebb alapokra fektetni a grafikai oktatást, az elmélet mellett szinte műhelyszerűen foglalkoztatni a hallgatókat az egyes grafikai műfajok gyakorlásában.

Ex Libris
Tichy Kálmán

TICHY KALMÁN

1913.

A mélynyomtató eljárások mellett a magasnyomásnak is bő teret nyújt, faducokkal, késekkel, véssőkkel szerelve fel osztályát. Egyre bővülő lehetőségekkel indul útjára a magyar fametszet. A fehér-feketének faduc lapján való küzdelméből kezdet-kezdetén a fekete került ki diadalmasan s míg a századok előtti fametszeteiket a fehérre, azaz a vonalmegoldások uralták, addig az újraéledő fametszetben a fekete folt lett az uralkodó, majdnem teljesen mellőzve a lineáris megoldásokat. Ez a feketék felé meredeken eső folthatású fametszet lett az uralkodó, majdnem teljesen, nemcsak hazánkban, hanem Európában. A feketék bennhagyásával, fények megpendítésével, a vésső szemernyi mintázásával s néha rajstudás nélküli lejegyzésével drámai hatást ér el anélkül, hogy legtöbbször képzőművészeti tartalma is lenne. E

könnyű hatásokat eredményező műfaj nemcsak művészeket csábított. Sokan a fametszésen keresztül lettek valóban művészekké, utólagosan, folyamatosan egészítve ki szakmai tudásukat. A fent említett új stílusjegy a régi metszetek értelmezéséhez képest merőben elkülönülő. A fametszetről, az ősidőben határozott elvont "gyilkolni a feketét". Milyen szöges ellentét a két felfogásban! A folthatású fametszet, kivillanó fehérrel ellentétességet, drámaiságot fejez ki, a vonalas régi inkább képszerű elbeszélést.

/Folytatjuk/

Varga Nándor Lajos

GACS
GÁBOR
KÖRÁJZ.
1969.

AKIS GRAFIKABARÁTOK KÖRENEK INTÉZŐ BIZOTTSÁGA
MEGHÍVJA ÖNT A MŰVESZKLUÓBAN TARTANDÓ ALAKULÓ
VELESERE: 1959. ÁPRILIS 25.-ÉN. D.Ú. 5-ÓRA

VERTEL JÓZSEFRŐL közöl cikket Herber Blokland a Boeckier 1963. évi 3-4. számában /37-38.p./ Nemosak VERTEL exlibris-vonatkozású tevékenységét ismerteti hanem egyéb grafikai munkásságát/bélyeg stb./ is. A cikket a Kadosa Árpád részére készített exlibris és VERTEL a Hálásbástyát ábrázoló rézkarcának reprodukciója díszíti.

Ugyanoscak Herbert Blokland ismerteti DRAHOS ISTVÁN ötászáodik lapját a Boeckier 1963.évi 3-4. számában /38-40.p./ "István Drahos Opus 500" címmel. A cikk rövid,de igen pozitív értékelést ad Drahos István exlibrisművészetéről és megemlékezik a "Kedvencsim" c. ötászáodik lap, a Drahos Istvánné részére készült 1963. évi újévi lap reprodukciói, valamint Drahos István munkássáttal mellett készített fényképe illusztrálja.

Kliemmerőleg emlékezik meg a "KBK Értesítő"-ről a L'EXLIBRIS FRANCAIS c. folyóirat 1963. évi 4. száma/921-922.p./ Galambos Ferenc cikkeiről és Semsey Andornak a lengyel exlibrisről írott tanulmányáról részletebben is megemlékezik.

PAUL PFISTER, az Association Francaise des Collectionneurs et Amis des Ex-libris et des Gravures elnöke a L'EXLIBRIS FRANCAISE c. folyóirat 1964. évi 1.számában "Utazás exlibrisországban" címmel igen meleg hangon emlékezik meg 1963 nyarán Magyarországon tett utazásáról, a magyar gyűjtőkkel és grafikusművészekkel történt találkozásáról és egyéb magyarországi emlékeiről. A beszámolót, amelyet ószinte barátság és lelkesedés fut, magyar exlibrisek reprodukciói díszítik.

GACS GABOR
RÉZKARCA

hírünk a világban

VERTEL JÓZSEF RÉZMETSZETE

PAUL PFISTER újévi lapja a jókívánságokat magyar nyelven is közli. Ebben a magyar exlibrisélt megbecsülést látjuk és a lap tulajdonosát, a kitűnő francia gyűjtőt szeretettel üdvözljük.

Norbert Bippócziynak, a magyar származású lengyel gyűjtőnek anyagából a tarnóvi múzeumban megrendezett szőlészeti és borászati tárgy exlibriskiállításán sok magyar lap szerepelt. A kiállításról és annak magyar nyelvű bevezetést is tartalmazó katalógusról külön cikkben részletesen foglalkozunk e számunk 77. oldalán.

Kitűnő grafikusunk, Bordás Ferenc két olasz gyűjtő részére készített újévi lapot. A Gianni Mantero részére készített lap színesa fametszet, míg a Gino Sabattini részére készített lap egyszínnyomatu fametszet. Mindkét lap igen szép és a magyar ki grafika jóhírért méltón képviseli a világban.

Több külföldi megrendelő részére készített újévi üdvözlőlapot DRAHOS ISTVÁN is. E szép lapok kitűnő fametszőnk külföldi jóhírért csak öregbitik világsszeret. Igen erős a külföldi érdeklődés a Drahos-mappa iránt is. Reméljük, hogy hamarosan meg fogjuk tudni küldeni gyűjtőinknek.

Ösinte sorok Gross Arnoldról és grafikáiról

A legnagyobb grafikusok között is ritkaságszámba megy az, ha valaki már fiatal korban megtalálja egyéni hangját. Minden valamire való művészt fűt az onki - főzésű vágya és a vágy: "mánnak lenni" a többinél; ezt azonban a legtöbb művész csak hosszú fejlődés és önmegszűnt harc eredményeképpen éri el. Az egyéni kifejezés mód megkeresése kezdetben a legtöbb művészt a szertelen különködésnek ingoványos talajára hajtja és csak kevés művésznak sikerült már fiatal korban önmagára találnia és egyéni kifejezés módját kialakítania. Ezek közé a ritka művészek közé tartozik Gross Arnold is, akiről bizvást elmondhatjuk, hogy a magyar grafika és a magyar exlibrisművészet komoly ígérete.

Gross Arnold 1929. november 25-én született Tordán, Erdélyben. Édesapja, a ma is élő kiváló akvarellista kétkézi munkából vált művészé és Gross Arnold mellett már gyermekkorában megtanulta a szép írást és megtanulta művész-szemmel nézni a világot és az embereket. Elemi iskolát Tordán, a középiskolát Nagyváradon végezte, majd 1947 és 1953 között a Képzőművészeti Főiskolán folytatott művészeti tanulmányokat. Itt kapott oklevelet is. Komocsni György, Koffán Károly és Hincz Gyula voltak a tanárai, akiktől mindent megtanult, amit egy jó grafikusnak technikában tudni kell, azonban sokkal erősebb egyéniség volt annál, semhogy bármelyiknek is a határára támaszkodnia kellett volna. Így volt ez két nagy művész-példaképpel: Chagallal és a magyar Szombódi Vladimírral is; mindkettőtől kapott komoly művészi indítékokat, hatások alá azonban nem került.

Gross Arnold komoly tehetségét jelzi az is, hogy már főiskolás kora óta rendezés kiállítója a legnagyobb hazai téri területeknek. Ennek köszönhető, hogy a kritika korán felfigyelt munkásságára és a közönség is megtanulta a nevét és megszerette a műveit. Az I. Magyar Képzőművészeti Kiállítás /1950/, a II. Magyar Képzőművészeti Kiállítás /1951/, a III. Magyar Képzőművészeti Kiállítás /1952/, a IV. Magyar Képzőművészeti Kiállítás /1953/, az V. Magyar Képzőművészeti Kiállítás /1954/, a Magyar Képzőművészeti és Grafikai Kiállítás /1954/, a VI. Magyar Képzőművészeti Kiállítás /1955/, az I. Pécs-Baranyai Országos Kiállítás /1956/, a Fialtal Képzőművészek Stúdiójának I. Kiállítás /1958/, a VII. Magyar Képzőművészeti Kiállítás /1959/, a Mezőgazdaság a képzőművészetben c. Kiállítás /1959/, a Fialtal Képzőművészek Stúdiójának II. Kiállítás /1960/, a Fialtal Képzőművészek Stúdiójának III. Kiállítás /1962/, a Hetedik Miskolci Országos Képzőművészeti Kiállítás /1962/, és a Fialtal Képzőművészek Stúdiójának IV. Kiállítás /1963/, amelyekben Gross Arnold a legkülönbözőbb grafikai technikájú lapokkal vett részt /rajzok akvarellek, pszeztellek, linometszetek, rézkarcok stb./, felfelé ivelő pályájának egy-egy fontos állomását jelentik. Első önálló kiállítása /1956, Pényes Adolf Terem/, majd a Csányi Andrásal közösen megrendezett kiállítása /1963/ már teljes

GROSS ARNOLD LINÖMETSZETEI

fegyverzetében mutatta be a fiatal művész és napilapjaink elismerő kritikái mellett Dobai János a Szabad Művészet 1956. évi áprilisi számában, Körner Iva pedig a Jelenkor 1956. évi 3-4. számában komoly, elemző tanulmányokban mutat-
ták ki Gross Arnold művészetének egyéni gyökereit, sokszínű, sajátos alkotás-
módjának jellemző jegeit.

A hazai kritika elismerését a külföldi kiállítások csak megerősítették. A londoni /Victoria and Albert Museum 1956./, a szófiai /1955/, a luganói /Mostra Internazionale de Bianco e Nero 1956/, az antwerpeni és helsinki ki-
állítások Gross Arnold nevét külföldön is ismertté, műveit pedig megbecsültté
tették.

A fiatal grafikus művészetének elmélyüléséhez, megférfiassodásához és sokarcúvá tételéhez nagyban hozzájárultak külföldi tanulmányútjai. /Bulgária 1955, Ausztria 1956, Szovjetunió 1957 és Románia minden évben/. Nem véletlen hogy Gross Arnold legjobb alkotásait a Szépművészeti Múzeum, illetve a Magyar Nemzeti Galéria mellett a londoni Victoria and Albert Museumban és a Cincin-
nati Múzeumban is megtalálhatjuk. A magyar kormány Gross Arnoldot 1955-ben Munkácsy-díjjal tüntette ki és e kitüntetés úgy a művészkollégák, mint a
nagyközség legteljesebb egyetértésével találkozott.

Mi Gross Arnold grafikusai művészetének a titka? Elsősorban a hallatlanul kifinomult, az aprólékosságig precíz technikai tudás, ami korunk sommázására hajlamos és elnagyolásra törő művészetében külön megbecsülendő erény. Lapjain a németalföldi kismesterek vaskos realizmusa váltakozik a fantázia és az ál-
lomvilág látomásaival és midez olyan humorral, a kisemberek mindennapi, apró-
cseprő gondoljai és problémái iránti olyan őszinte együttérzéssel, szeretettel és megértéssel, amelyet a lapokból néha kicsengő szelíd guny és ómírónia sem tud lehűteni. Ennek az önvizsgáló módszernek köszönheti, hogy nem merül el teljesen a külső világ szolgáló másolásában és mindig kesernyés, de mindent ko-
molyan vevő művészi szemlélete végül mindig vérbő életigenlésben és békás de-
rűben oldódik fel. Gross Arnold új utakon jár, de mégsem rugja fel a mult na-
gyományait; különösen rézkarc-tájképei vallanak erről. Játékos ötletei, mese-
szerű álmvilága sosem szakad el teljesen a realitások talajától és a vonal feltétlen tisztelete mindig harmóniát terem néha kissé saujolt alkotásaiban is. Az élet ezer jelenségét, a tájat, az embereket nem statikusan szemléli, hanem mindig dinamikusán, a maguk örökös változásában és a percenként megújuló, mindig más arcu valóság megragadása egyik legerősebb oldala. Néha neiv hang csendül ki a lapjaiból, ez azonban Gross Arnoldnál tudatos művészi atti-
tűd és nem a fantázia- vagy témaszegénység eredménye. Legakörebb területe-
ritka grafikusai erény és kortársai közül talán csak az egy francia Dubout-
ban találhat meg, perze más mértékben és más hangvétellel - a humor, melyly
gyakran a groteszk felé hajlik; ez azonban Grossnál nem öncél, hanem az ön-
kifejezés egyik eszköze. Ez a grossi humor könnyed, lebegő és azt is magáévá

ragadja, akit esetleg érint; sosem szül elkecseredést vagy sértődöttséget, legfeljebb gondtalan mosolyt.

Szólni kell Gross Arnoldról, a tájképgrafikusról is. Tájbárázó részkarcaiban rebrandt hagyományokhoz nyúl vissza; nemcsak a táj reális adottságait, de a táj lelkét is megmutatja. Tájképeinek megkomponálása szigorúan klasszikus módszerrel történik; az előtér és a háttér szigorúan elválnak egymástól. Monumentálisak, de ugyanakkor levegősek is ezek a lapok és ebben szerepe van a távlattal való mértékletes élésének is. A kiegyensúlyozott kompozíció következtében végtelen nyugalom árad Gross Arnold tájképeiről. A "Segenvári táj", a "Hodrogpart", a "Jád völgye", a "Szentendrei dombok" tájképbárázó grafikák legjobb alkotásai közé tartoznak.

Gross sokkal egyénibb hangvételű grafikus annál, semhogy bármilyen nagy illusztrációát bátran elvállalhatná. És azt annak ellenére is ki kell mondanunk, hogy diplomamunkája, a "Solovjovhoz készült illusztrációk községe" -tást keltettek. Felitalálatot jelentettek Balzac-illusztrációi is. E két szerző azonban rekonálék Grossal és így érthető a grafikusai azonosulás. Komoly művész ugyanis az illusztrációval nemcsak ábrázolni, de kifejezni is akar és ez csak akkor sikerülhet, ha a mű lelke és az író lelke rokon; a valóban nagyon ritka ez a találkozás. A legtöbb illusztráció csak jó grafika, igényes művész azonban nemcsak jó grafikát, hanem jó illusztrációt akar alkotni.

A fentebb vázolt grafikusai erények jelentkeznek Gross Arnold exlibris-eiben is. És az intim műfaj egyébként is közel áll Grosshoz, aki "kis" témákból is tud nagyot alkotni és kis méreteken is tud monumentálisan komponálni. Exlibrisrel 1948 óta foglalkozik és ha nincs is sok exlibrise /körülbelül 20 exlibrist vallhat alkotásának/, csak megbecsült darabjai minden gyűjtő gyűjteményének. Grossnak nem kis szerepe van a magyar exlibris második világháború utáni újjáteremtésében és megújításában. A fiatal képzőművészek Stúdiójának exlibrispályázatán /1958 / első díjat nyert. E pályázat egyébként is sokat tett azért, hogy a fiatal művészgeneráció figyelme az exlibris felé forduljon és a pályázaton résztvevő munkák a hagyományos allegóriák és szimbólumok kikapcsolásával új korszak kezdetét jelentették a magyar exlibrisművészetben.

Gross Arnold fiatal művész, aki komoly eredményekkel a háta mögött sem állapodott meg a maga kitaposott úton, hanem örök kísérletezőként új meg új harcot folytat egyénisége kiteljesedéséért és hangjának változatosságáért. Egyéni vonalkulturája, szokatlan ironiája és humora biztosították arra, hogy sokat várhat tőle úgy a magyar, mint a nemzetközi grafikai és exlibrisművészet egyaránt.

G. Ferenc

GROSS ARNOLD
LINÓMETSZETEI

14. LUGANAI NEMZETKÖZI GRAFIKAI BIENNALE

TIZENKÉT ÉVE 1950-1962 • Mostra Internazionale de Bianco e Nero

A velencei biennálé hosszú évtizedek óta a világ festészetének két évenként megrendezett, állandóan visszatérő, reprezentatív seregszemléje. A velencei biennálén való részvétel rangot ad a művésznak, díjai pedig nemcsak vitathatatlan művészi elismerést, de anyagi elismerést és sikert is jelentenek.

Nyilván a velencei biennálé sikerei ösztönözték Olasz Svájc művészeti és múzeumi körét arra, hogy Luganóban – elsősorban 1950-ben – megrendezzék a grafika nemzetközi világtárlatát, hogy aztán két évenként megismétlődően hű képet adjanak a grafika mindenkori állásáról. A luganói "Mostra Internazionale de Bianco e Nero" a szereplőknek ugyanolyan sikert biztosít, mint a velencei biennálé és díjai ugyanolyan sikert, sokszor világhírnevet jelentenek, mint amelyet a velencei biennálé a festőknek biztosít.

A luganói grafikai biennálé alapítói és első szervezői, köztük a zsűri mind máig szereplő elnöke, **Aldo Patocchi**, a kiváló svájci fametsző, azt a célt tűzték maguk elé, hogy nemcsak a svájci közönséget, de az egész világ publikumát tájékoztassák a grafika mindenkori jelenéről. Tekintve Svájcnak az idegenforgalomban játszott elsőrendű szerepét, ez a törekvés nem is látszott céltalannak. A luganói biennálékon Európa művészei mellett csakhamar jelentkeztek a tengerentúli országok /Észak- és Délamerika, Japán, Indonézia stb./ művészei is és a fejlődés következtében a luganói biennálé valójában grafikai világtárlattá szélesedett. A kiállításokon egyébként a művészi sokszorosító grafika mellett /femetszet, linometaset, rézkarc stb./ az egyedi grafika /rajz, monotypia stb./ is szóhoz jut.

Az 1950-ben megrendezett első biennálé még csak az európai grafikát reprezentálta. A résztvevő országok /Ausztria, Belgium, Dánia, Finnország, Franciaország, Jugoszlávia, Luxemburg, Norvégia, Hollandia, Lengyelország, Spanyolország, Svájc, Svédország és Magyarország/ Európa komoly grafikai múlttal rendelkező országai közül kerültek ki; annál sajnálatosabb, hogy az első kiállításra a magyar anyag csak késve érkezett és így a katalógusban nem szerepelt. A "Nagy nevek" **Alfred Kubin**, **Frans Masarszel**, **Georges Rouault**, **Oskar Kokoschka** képviselték és a többi kiállító is nemzete grafikájának színe-javát adta. A nagydíjat **Jacques Villon** "L'Effort" c. rézkarca nyerte el a kisebb díjakon **Luigi Bertlini** /Olaszország/, **Paul Delvaux**, **Edouard Georg**, **Alfred Kubin**, **Giorgio Morandi**, **Ernst Morgenthaler**, **Marie Jacobus Prange**, **Georges Rouault** és **Edgard Tytgat** osztozkodtak. A kiállított művek a realista látásmódtól az absztrakció vonalkuszasságáig jól képviselték a mai grafika forrongó, új utakat kereső állandó mozgásban levő állapotát. A kiállítás katalógusa – akárcsak a későbbi katalógusok – a kiállító mű-

RÁSZLER KÁROLY RÉZKARCA

STERBENCZ KÁROLY

FAMETSZETE

vészek életrajzi adatainak közlésével és nagyszerű reprodukcióival nemcsak a kiállításnak állított maradandó emléket, hanem méltón gazdagítja a művészetkezelők könyvtárát is. Az 1952. évi biennale az előbbi viszonyitva minden szempontból fejlődést jelentett. A kiállító nemzetek száma 21-re, a kiállító művészek száma pedig 89-re nőtt. Az európai nemzetek mellett megjelentek Kanada, Japán, India és az Egyesült Államok művészei is; az európai kiállítók száma pedig Németország, Törökország és Szarvidék művészeivel szaporodott. Magyarországot Barcsay Jenő /rajzok/, Bence László /rajzok/, Domján József /szines fametszetek/ és Ádor István /rézkarcoló/ képviselték. A kiállítás szabályzata szerint ugyanis minden országot csak maximum négy művész képviselhet és minden művész legfeljebb négy művet állíthat ki. A katalógus Barcsay Jenő "Asszonyok csoportja" c. rajzának reprodukcióját is hozza. A tengerentúli országok jelenléte a kiállítás nemcsak teljesebbé, de színesebbé is tette és Satyen Ghosal /India/, Shiko Munakata /Japán/, valamint Jack Nichols /Kanada/ munkái a meglepetés erejével hatottak úgy a művészekre, mint a kiállítás látogatóira.

Az 1954. évi biennialán a kiállító nemzetek száma 23-ra, a kiállító művészek száma pedig 91-re szaporodott. Emelkezett a művészi színvonal is és a kiállítás a technikai újítások uralkodott. Használtak Istókovits Kálmán /rézkarcoló/, Kass János /rajzok/, Szabó Vladimir /rajzok/ és Varsányi Pál /fa- és linometszetek/ képviselete. A katalógus illusztrációi között Istókovits Kálmán "Pécsvárad-i részlet" c. rézkarca is szerepel. A nagydíjat Hans Fischer /Svájc/ kapta meg s díjakat kaptak még Joseph Hendrickx /Belgium/, Svend Viig Hansen /Dánia/, Heins Batteke és Ewald Matare /Németország/, Anthony Gross és Carl Richards /Anglia/, Nunsio Gulino /Olaszország/ és Felice Filippini /Svájc/ grafikai is.

A fejlődés újabb állomását jelentette az 1956. évi kiállítás. Új kiállítóként jelentkezett Bulgária, Irország, Mexikó, Izrael és Románia legjobb grafikusai. Résztvett a kiállításon - első ízben - Picasso is, mint meghívott művész és a szabályzattól eltérőleg 13 művet mutatott be, két rajz mellett 11 litográfia-t. Találkozhattunk Bernard Buffet, Ben Nicholson, W.J. Rosendaal műveivel is. A kanadai Bruno Robak, a kínai Ku Juan, az izraeli Jacob Pins, a jugoszláv Kralj Tone, a mexikói Angel Branco grafikai a reveláció erejével hatottak, ha ez a díjak szétosztásában nem is nyilvánult meg. Magyarországról Gross Arnold /rézkarcoló/, Hincz Gyula /rajzok/, Koffán Károly /monotípiák/ és Szemerédi Miklós /rézkarcoló/ vettek részt a seregszemlén. Gross Arnold egyik illusztrációja a katalógus műmellékletei közt is bekerült. Gy. Szabó Béla Románia művészei között vett részt a kiállításon és a katalógusban reprodukcióiban is közölt fametszete egyikike volt a kiállítás legszebb lapjainak. A felemelt nagydíjat Ben Nicholson /Anglia/ kapta meg "Interlooking" c. rézkarcaért és a díjazottak között Aarne Aho /Finnország/, Roger Dudent és Octave Landuyt /Belgium/, Ludvig Eikaas /Norvégia/, Chisei Hamada /Japán/, Enrico Mancioni /Svájc/, Kazuo Wakamura /Kanada/ és Andrzej Rudzinski neveivel találkozhattunk.

Az 1958-as biennale két szempontból volt nevezetes. Először vett részt a kiállításon a Szovjetunió és F.D. Konstantinov fametszetei, V.A. Favorszkij fa-és linometszetei, Marat Yusuf-Kisi Rachman-Zádé litográfiai és V.V. Szmirnov linometszetei első ízben adtak ismételt a műértőknek a szovjet grafikából. A másik nevezetességként az a rendezőtechnikai újítás szerepelt, hogy az eredeti elképzeléstől eltérőleg, egy-egy művész csak három lappal szerepelhetett, mert a kiállítók megnövekedett száma és a kiállítási helyiség viszonylag szűk terjedelme csökkentést tett szükségessé. Ezen a kiállításon meghívott művészeként Marcel Gromaire /Franciaország/, Oskar Kokoschka /Ausztria/, Giorgio Morandi /Olaszország/ és Aldo Patocchi /Svájc/ vettek részt, egyenként tizenkét grafikai lappal. A kiállító nemzetek között Indonézia is ekkor jelent meg a színen. A magyarok közül Csobány Kálmán /rajzok/, Kondor Béla /rézkarcoló/ és litográfia/, Pór Bertalan /rajzok/ és Szónyi István /rajzok/ és rézkarcoló állítottak ki. A katalógus illusztrációi között Kondor Béla egyik rézkarca is szerepel. Marcello Grossmann /Brazília/, Houang Joun-ju /Kína/, Stefan Suberlak /Lengyelország/ és Widajet Danuoto /Indonézia/ új, érett művészeként jelentkeztek a kiállításon. A kiállítás nagydíját Gen Yamaguchi /Japán/ kapta, míg a kisebb díjakon Kenneth Armitage és Stanley William Hayter /Anglia/, Massimo Campigli /Olaszország/, Johnny Friedlander /Franciaország/, Yozo Hamaguchi /Japán/, Vasso Katrakis /Görögország/ Rudolf Mumprecht /Svájc/, Zlatko Prica /Jugoszlávia/ és Harold Town /Kanada/ osztozkodtak.

Az 1960-as biennale meghívott művészei között Giacomo Manzù /Olaszország/ és Fritz Wotzuba /Ausztria/ szerepeltek. Új kiállítóként Uruguay jelentkezett. A kiállító művészek száma már 134-re nőtt és közöttük túlnyomórészt a világ grafikusainak legjobbjai szerepeltek. A díjak közül a nagydíjat Anna Maria Moncalvo /Argentína/ nyerte el, míg a kisebb díjakon Anikoa Uprenak /Jugoszlávia/, Pierre Courtin /Franciaország/, Pierre Gendron /Kanada/, Bernard Meadows /Anglia/, Eysteinn Sigurdsson /Norvégia/, Arne Haugen Sörensen /Dánia/, Leardo Rossi /Olaszország/ és Hans Ullmann /Németország/ osztozkodtak. Magyarországot Feleky Gyula /rézkarcoló/, Hajnal Gabriella /rajz/ és karcok/, és Ressler Károly képviselték. A ká-

Iógus illusztrációi között Peledy Gyula "Pányászok" c. rézkarca is szerepel. A nem díjazott művészek közül Todor Panajotoff /Bulgária/, Mochtar Apin /Indonézia/, Ha-ul Anguiano /Mexikó/, Traian Vassé /Románia/ és Luis Mazzev /Uruguay/ vívták ki a kritika és a közönség elismerését. Ez a legutóbbi kiállítás egyébként a nonfigu-ratív grafika előretörésének a jegyében sajlott le, amelyet kétség kívül elősegi-tett a zsűrinek a világsajtóban gyakran támadott döntése is.

A legutóbbi, 1962-es biennalén új kiállítóként Guatemala jelentkezett. A meg-nívott művészeket Luigi Bartolini /Olaszország/, Kaouard Goerg /Ausztrália/ és Svend Wiig Hansen /Dánia/ képviselték. Az Egyesült Államok művészei között a bu-dapesti születésű Peterdi Gábor is kiállított. /Jellemzőképpen: a négy amerikai

REICH
KÁROLY
HIDEGTŰKÁK

kiállító közül kettő külföldi származású volt! /Magyarországot Kunt Ernő, Lu-kovszky László és Papp Gyula képviselték. Lukovszky László "Pérfifej" c. rézkar-on a katalógus illusztrációi között is szerepel. A nagydíjat ismét japán művész vitte el /Hideo Hagiwara/, míg a többi díjazott között két jugoszláv művészt /Bran-ko Miljus és Vladimir Macuk/, egy angolt /Lynn Chadwick/, egy mexikóit /José Lu-is Cuevas/, egy kanadait /Richard Gorman/, egy olaszt /Giuseppe Guerreschi/, egy svájcot /Raymond Meuwly/ és egy németet /Rudolf Schoof/ találunk. A díjazottak munkái mellett /vagy ellenére?/ Sö-Lu /Kina/, Ugo Cleis /Svájc/, Mustafa Asher /Törökország/ és Ben Shann /Egyesült Államok/ grafikai hívták fel magukra a kri-tikusok és a közönség figyelmét.

Ha visszatérünk a Luganoi Nemzetközi Grafikai Biennale tizenkét évére és négy kiállítására, meg kell állapítanunk, hogy joggal szerepel a világ repre-zentatív grafikai seregszemléjeként és a kiállításokon résztvenni valóban rangos és nemzetközi elismerést jelent. Magyarországnak a kiállításokon való részvétele kielégítőnek mondható, ha kiállítóink műveit a zsűri díj odaítélése erejéig nem is honorálta. Est azonban nyugodtan a nyugati "vasfüggöny"-nek tudhatjuk be, mert hazánkban kívül a világviszonylatban is kiváló lengyel fametszők és osch grafiku-sok sem nyertek díjakat. A napi- és szaksajtó azonban mindig elismerőleg emléke-zett meg kiállítóinkról éppen úgy, mint Lengyelország, Csehszlovákia és Románia ki-állító művészeiről. Már exlibris nem szerepelt a kiállításokon, a kiállító művé-szek között sok olyan akad, aki az exlibrist is műveli. Eppen ezért a kiállítás jelentőségére felhívjuk a külföldre utazó gyűjtőink figyelmét. A kiállítás ma-gyar részének megszervezése körül pedig hivatalos művészetpolitikánknak kell na-gyobb és körültekintőbb tevékenységet kifejtenie.

-8. -0.

EUROPÁI EXLIBRISKIÁLLÍTÁS

I BIENNALE "EXLIBRIS WSPÓŁCZESNY", Katalog. Malbork, 1963. Muzeum Zamkowo W Malborku. 8", 36 sztl. l., 154 sztl. t., 3 mell.

A malborki kastély-múzeumban megrendezett európai exlibriskiállítás - talán az 1964-ben Krakóban tervezett Exlibris Világkongresszus előjátékaként - a mai európai exlibrisgrafika legjobb művelőit és legeszebb alkotásait mutatta be a lengyel közönségnek és a kiállítás 500 példányban megjelent, mintaszerű nyomdai kivitelben készült, szokatlanul gazdagon illusztrált katalógusa a mai európai exlibrisművészet kézikönyvének tekinthető. Azaz teszi az illusztrációkon kívül az egyes művészek életrajzi adatainak a közlése is. Sok olyan adatot tár fel a katalógus, amelyet a legjobb művészeti lexikonokban is hiába keresünk, de amelyek a komoly gyűjtőket mindennél jobban érdeklik.

Ha a kiállított művészek névaorát megnézzük, a válogatás szempontjaival nagyjából egyetérthetünk. Azonban a vitathatatlanul, világviszonylatban is kitűnő lengyel exlibrisművészek mellett olyan, eddig kevésbé ismert lengyel művészekkel is találkozhatunk, akiknek a szerepeltetése, ha nem is volt teljesen indokolatlan, de önkéntelenül is azokat a nem lengyel művészeket juttatja az eszünkbe, akik a kiállításon nem szerepeltek, pedig joggal szerepelhettek volna. Magyar exlibrisművész nem nyert meghívást a kiállításra, pedig úgy érezzük, hogy egy Drachos Istvánnak, Fery Antalnak, Kaveczky Zoltánnak, Vertel Józsefnek s a fiatalok egyikének-másikának ott lett volna a helye. E megállapításunkat nem a sovinizmus mondatja velünk, hanem az a tény, hogy a művészeink határainkon kívül is mindenütt számon tartják a világ exlibris-kedvelő táborában. Úgy érezzük, hogy a "wegier-polski dwa bratyni" évszázados ténye a lengyeleket többre kötelezte volna.

A kiállításon a lengyeleket Wojciech Barylski, Czesław Horowicz, Andrzej Bortowski, Stanisław Dawski, Zdzisław Dolatowski, Wojciech Jakubowski, Jerzy Januszkievicz, Stanisław Kaja, Ryszard Krzywka, Wiktor Zbigniew Langer, Bogusław Marschall, Adam Młodzianowski, Krystyna Wróblewka, Jerzy Napioracz, Konstanty M. Sopoćko, Tadeusz Töpfer és Tadeusz Tuszczyński, a hollandokat Jan Battermann, Leu Strik és Wim Zwieters, a belgákat Gerard Gaudaon és Mark V. Severin, az olaszokat Tranquille Marangoni és Italo Zetti, az osztrákokat Otto Weil, a cseheket Jaroslav Lukavszky, a spanyolokat Julio Fernandez Saenz, a németeket Herbert Stefan Ott, az angolokat Ru van Rossem, képviselte és a modern exlibris uttörőjének, Frans Masereelnek a lapjait is ott láthattuk a kiállításon. Tehát 17 lengyel művésszel szemben 13 egyéb nemzetiségű művész egész Európából! Mindenki érezheti, aki ismeri a mai európai exlibrisművészetet, hogy nagy és indokolatlan az aránytalanság.

Példemet érdemel a nagyszerű katalógus szövegrészében Andrzej Ryzakiewicz írása az exlibriaról és az exlibris lengyelországi helyzetéről, valamint a lengyel exlibriaról 1946-tól 1963-ig terjedő időre szóló eseménynaplója, amelynek gazdagsága nemcsak irigységet kelt, de követésre is ösztönöz.

A kiállítás egyébként jó alkalmat szolgáltatott arra, hogy a mai európai exlibrisgrafika újabb atilustörékvéseit, metazótechnikai újításait, valamint új, modern utakon járó szimbolikáját is megismerhessük. S a kiállítás tapasztalatai alapján megállapíthatjuk, hogy exlibrisművészetünk reprezentánsai - kevés kivétellel - erős konzervativizmusba zárkóztak és a megalapozott rajztudás, a kiértelmezhetőség és az ötletesség ma már nem elég ahhoz, hogy művészeink megmaradjanak Európa exlibrisművészetének élvonalában. A konzervativizmus és az absztrakt szépségideál között van egy arany középut is és ha művészeink nem lépnek erre az útra, végzetesen lemaradnak.

LÁTOGASSA A DÜRER-TEREM KIÁLLÍTÁSAIT I

AZ ÚJ GRAFIKAI SZAKÜZLETBEN MODERN, KIS PÉLDÁNYSZÁMÚ, SZÁMOZOTT GRAFIKAI LAPOKAT VÁSÁROLHAT - BUDAPEST V. BAJCSY ZSILINSZKY-ÚT 52.

II. MISKOLCI ORSZÁGOS

Képzőművészeti életünk decentralizációja már régen a tárlat-látogató közönség tetszésével találkozott, bár kiállító művészeink egy része még ma is csak a fővárosi kiállítási lehetőségeket tekinti egyedül üdvözlőnek. A vásárhelyi, szegedi, pécsi, stb. tárlatok, a Csontváry-kiállítás székesfehérvári sikere művészeinket is meggyőzte arról, hogy a vidéki seregszemlék sem sikkadnak el észrevétel nélkül: művészeti orgánumaink, napilapjaink rendre megemlékeznek róluk és a kiállításokkal kapcsolatos díjak, vásárlások, megbízások az erkölcsi siker mellett anyagilag sem megvetendő eredményeket hoznak. Miskolc, a második magyar város a grafika országos seregszemléjét sajátította ki magának és igen jó eredménnyel művészetünk olyan ágát választotta, amely az egyre jobban uniformizálódó és elszürkülő festészetünk mellett korszerű európai és mégis sajátosan magyar hangvételű művészetet képvisel és amely nagyon alkalmas úgy a széles tömegek művészeti nevelésére, mint a giccs elleni küzdelemre. A sokszorosított grafika viszonylag olcsó volta miatt mindenkinek elérhető és modern lakáskulturánk minden grafikai kiállításból sokat profitálhat.

Az I. miskolci grafikai biennale még elég mostoha körülmények között került megrendezésre. A miskolci színház dísztelen dobányója nem bizonyult a legjobb kiállítási helyiségnek, a helyi szervek álgazatos szervező munkája és az összegyűjtött kitűnő anyag azonban így is országos sikert hozott. Az a tény, Miskolc az idén megint vállalkozott a magyar grafika országos seregszemléjének megrendezésére, nemcsak Miskolc kulturális érdeklődésének állandóságát jelenti, hanem azt is, hogy a város vezetői és kulturális szervei sikeresen számolták fel a grafika másodrendűségét hirdető tévhitet.

A Herman Ottó Múzeum termeiben, jó körülmények között és gondos elhelyezést tanúsító, hozzáértéssel megrendezett kiállítás, a II. országos grafikai biennale híj keretszmetsetet ad mai grafikánkról. Hincz Gyula külön teremmel szerepel a kiállításon. Művészete - munkáinak nagyobb-tömegű felvonultatása következtében - még azoknak is meglepetést okoz, akik ismerik munkásságát. Mint illusztrátor, azonosul az illusztrált művek szellemével, anélkül, hogy egyéniségéből bármit is feladna. Nem narratív módon illusztrál, hanem hangulatot teremt. József Attila-illusztrációi új fejezetet jelentenek illusztrációnk történetében. Komponáló-készsége szigorúan ökonomikus, alkotásaiban a szép mellett az igaz is jelen van. Nem riad vissza a rút művészi ábrázolástól sem, ami elég ritka mai művészetünkben. Béke c. rézkarcsozata könnyed kére vall, azonban nem érezzük mögötte az alkotás teremtő küzdelmét; a rutinmunka pedig majdnem mindig a modorosság veszélyét hordja magában.

A kiállítás többi résztvevője - vagy az idősebb generáció, mint a fiatalok - grafikánk sokoldalúságáról, stílusok és technikák változatos gazdagságáról tesznek tanúságot. A kiállítás nagydíját Kondor Béla kapta meg, nem is érdemtelenül. Kondort a nagyközönség elsősorban Blake-illusztrációi révén ismeri. Ez a sokak előtt szeszélyesnek tűnő művész szigorú belső törvényeknek engedelmeskedik és hol derűs, hol ironizáló grafikai nem művészi szépségre, hanem sokoldalúságra vallanak. Litográfiai /Eger vár optoma, Családi kép művirággal/ hol mozgalmasságukkal, hol idilli-kus nyugalomukkal tűnnek ki.

HINCZ GYULA RÉZKARCA

Kondor Béla erős grafikai egyéniségét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy hatását több kiállító művész munkásságán megálthatjuk. /Gy. Molnár István, Lenkey Zoltán, Ábrahám Rafael/. Gy. Molnár a Kondor-hatás ellenére is önálló egyéniség. Lenkey Zoltán Kondortól elsősorban az elmélyülés-képességet tanulta meg. Csohány Kálmán rézkarcai a meglepetés erejével hatnak. Született illusztrátor; kár, hogy kiadóink keveset foglalkoztatják. Munkáin széles, népi mesélőkedv elegyedik modern vonalvezetéssel; szükszavusága kiváló illusztrátor-erény és nem a mondánivaló szegénységére, hanem ritka tömörítethezetre vall. Madarak c.munkája a jó illusztráció iskolapéldája.

Rékássy Csaba színes fametszetein a vonalon és nem a színeken van a hangsúly. Vonalkulturája még kissé merev, bár eszpresszó-sorozatának panoptikumszerű megoldásához jól illik. Lukovszky László rézkarctechnikájú munkaábrázolásai a technika minden eszközét igénybe veszi a siker érdekében. Raszler Károly a vonalritmus nagy mestere, akár ipari témájú lapjait, akár Béke-sorozatát nézzük. Rozanits Tibor rézkarcalnak a kompozíció az erősségük. Tóth Imre színes és fekete lapjai karakterisztikus tájképek.

Feledy Gyula színvonalas lapjai azt tanúsítják, hogy ez a tehetséges művész egyre jobban magára talál. Portréi, munkaábrázolásai erős kifejezőkészségről és főlényes technikai tudásról adnak számot. Makrisz Zizi színes fametszetsorozata /Csepel/ dekoratív, de nem anyagyszerű alkotás. A játékos formák nem nagyon illenek a témához.

Gross Arnold témái hétköznapiak, azonban a művész groteszk látásmódja magas és izgalmas művészi élménnyé emeli. Mesélnek ezek a lapok, a tündérmesék azonban véres valóságot takarnak a móka, a fantor, a kajánosság a kispolgári attitűdök, az apró dolgok hiúsággának bíráló kigúnyolása. Fantasztikum és valóság keveredik ezeken a lapokon, mindez egyéni hangvétellel, mágikus varázssal. Kisváros c. színes rézkarca olyan, mint egy Mitűnő E.T.A. Hofmann-illusztáció. Gross Arnold egyénisége sokkal több, mint ígéret: egyike legerősebb grafikus-egyéniiségeinknek és biztosak vagyunk abban, hogy munkái csakhamar külföld felé is megtalálják az utat.

Még kell emlékeznünk még Agotha Margit Frasmus-illusztrációi-ról, Barczy Pál Zola-illusztrációiról, Borsos Miklós leegyszerűsített rézkarcairól, Deim Pál illusztrációiról, Iván Szilárd szolid metszetű illusztrációiról, Szűcs Pál székesfehérvári témájú fa metszeteiről, Kolozsváry Balint színes linometszetű illusztrációiról is. Kár, hogy Bernáth Aurél és Varga Nándor Lajos csak két litográfiával, illetve egy rézkarccal szerepel. Mindkét művésztől szívesen láttunk volna több lapot is.

Az exlibrist a kiállításon elsősorban Fery Antal népművészeti gyökerű fametszetű exlibrisei képviselik. Sem Fery Antalt, sem exlibriseit nem kell gyűjtőinknek bemutatnunk; jelentősége, híre már túlnőtt határainkon. Diskay Lenke linometszetű exlibriseit a kitűnő kompozíció, a mozgalmasság és a tömörség jellemzik. Kőhegyi Gyula linometszetű exlibrisei új exlibristművészt reprezentálnak, akinek nevével még biztosan sokat fogunk találkozni. Hiányoljuk azonban, hogy a ritka exlibris-kiállítások mellett exlibris-grafikusaink nem igyekeznek a miskolci grafikai biennalék-adta lehetőséget kihasználni úgy saját művészi reputációjuk, mint az exlibris népszerűsítése érdekében.

A II. miskolci grafikai biennaléről joggal elmondhatjuk, hogy sokat tett a grafika népszerűsítése és jogainak elismertetése érdekében. Ami pedig a kiállított lapok művészi színvonalát illeti: a legigényesebb ízlésű műbarát is szívesen akasztaná lakása falára ezeket a lapokat. És úgy hiszem ez a legtöbb, amit egy grafikai kiállításról elmondhatunk!

G.F.

KONDOR BÉLA
RÉZKARCA

CSOHÁNY KÁLMÁN RÉZK.

VACYIM FROLOV

Kettős öröm számomra, hogy az exlibris magyar barátainak, a könyvjegy-gyűtőknek bemutatathatom honfitársamat és barátomat. Frolov tipikusan orosz művész. Az orosz metszet hagyományai a XVI. század nagy mesterétől, Ivan Fedorovtól egészen idősebb kortársainkig, V.A.Pavorszkijig és D. I. Mitrohinig tükröződnek művészetében, mint ahogyan a ragyogó csillag fénye tükröződik az áttevő tó tiszta tükreben. A magyar grafikakedvelők jelenleg még nem ismerik kellően az orosz exlibris legkiválóbb mesterét. Frolov viszonylag nemrég foglalkozik fametszettel. Metszetei az ötvenes évek második felében jelennek meg először. Annál többet ígérnek azonban eddigi eredményei és elért sikerei.

Frolov 1926-ban született Kemerevóban /Szibéria/. Édesanyja tanárnő. Már fiatal korában rajongva szereti a könyveket, különösen azokat, amelyek az állatok életéről szólnak. A csodálatos állatábrázoló orosz művész, E.I.Csarusin Frolov örökre kedves művésze lett. A veleszületett természetszeretet Frolovot Csarusin útjára vezette. Első rajzai az erdő lakóit ábrázolták.

Frolov iskolai tanulmányai alatt az uttörőház stúdiójának szorgalmas látogatója volt Kusztanában. A Nagy Honvédő Háború idején katona volt. A háború befejezése után a moszkvai Alkalmazott-Dekorációs Művészeti Főiskolán 1947 és 1953 között szobrászatot tanult, de rendszeresen munkálkodott a könyvszakkörben is, amelyen a legjobb orosz fametszőművész, Favorszkij vezetett. Csakhamar meleg barátságba került a Favorszkij családdal és születése közben láthatta az öreg mester híres művét, az "Ének Igor hadairól" c. alkotást.

Tanulmányainak befejezése után Frolov a Moszkva alatti Szaragorszkban, a Tudományos Játékkutató Intézetben kapott alkalmazást a szaragorszki muzeumban. Alkalma volt az orosz játékok világviszonylatában is a legjobb gyűjteményét tanulmányozni. Diszitő ösztöne a népi diszitőművészet gazdag forrásából táplálkozott és a játékok kiváló iparművésze lett. A grafika iránti szeretete azonban nem hagyta nyugton és régi vágyának megfelelően csakhamar dolgozni kezdett a Gyermekkönyvek Kiadóvállalatának és a természetről, valamint az állatok életéről szóló rajzai csakhamar kedvenc illusztrációi lettek a legifjabb olvasógenerációnak. Grafikai munkásságát mindennél jelentősebbnek tartja és csakhamar elhagyja a Tudományos Játékkutató Intézetet. Teljesen a könyvillusztrációnak és a fametszésnek szenteli magát, mert ezt tartja művészegyénisége legfontosabb kiélési területének.

Mint fametszőt elsősorban exlibrisi tettei híressé, amelyeket barátai és a hozzá közelálló emberek számára készített. Sokat merített nagy művészeti könyvtára és grafikai gyűjteménye anyagából, anélkül, hogy bárkinek a hatása alá került volna. 1959-60-ban Frolov B.A. Valinbakov leningrádi gyűjtő számára ké-

ИЗ КНИГ

szített exlibrist, amelyen a gótikus ablak motivumának aprólékos kidolgozása ellensúlyozza a felirat tagadhatatlan nehézségét. Az 1959-1963-as évek Frolov exlibrisművészetében a felvirágzás éveit. L.A. Ratnyev és A.I. Oparin részére készített exlibrisait kitűnőeknek nevezhetnénk, ha nem ismernénk legutóbbi exlibrisait, azokat a ritka izlésről és tiszta érzésekről tanuskodó fametszeteket, amelyek betetőzték könyvjegyművészetét. A rózsaszálát vivő kis szarvas, a legnagyobb orosz exlibris-gyűjtő, Sz.P. Fortinszkij részére készített igen finom exlibrisai, az A. Szapozanyikov /moszkvai művész és állatillusztrátor, Frolov barátja/ számára készített lakonikus, kifogástalan exlibris, amely sebesült szarvast ábrázol, valamint a többi, 1959 és 1963 között készített remek kisgrafikai ismertté tették a nevét. Frolov exlibrisművészetét a kidolgozott rajz és metszés, a szín grafikus és nem festői értelmezése, a papírfajta és a festék megfontolt kiválasztása, a téma közvetlen előadásmódja jellemzi. Állatábrázolásainak kedves bája felmelegíti a humortkedvelő szíveket. Exlibrisei kevés példányszámban készülnek és művészi értékük mellett ez teszi őket értékkessé a gyűjtők előtt.

Frolov mindezekig kb. 50 exlibrist alkotott, ezek mindegyike azonban még saját gyűjteményében sincs meg, különösen azok, amelyeket a korábbi években készített. Exlibrisének legteljesebb jegyzéke a Vologdai Képtár által kiadott Frolov kiállítási katalógusban /1963. szept./ található, de az exlibrisek száma itt sem haladja meg a negyvenet.

Frolov réztechnikában is egész sor exlibrist készített és az ezzel a technikával elért sikerei arra ösztönözték hogy ezt a gyümölcsöző területet se hagyolja el.

A kisgrafika iránti lelkesedés nem szűkítette be Frolov alkotóművészetének széles skáláját, hanem még művészbibéette egyéb metszeteit is. Sikerére mi sem jellemzőbb, mint az, hogy a "Nyár" c. nagy metszetét nemrégiben laponként 800 új rubelre értékelték, amely ár pedig az orosz grafikában elérhetetlen volt.

V.A. Favorszkij, Vagyim Frolov idős barátja visszavonulása után szerzőszámaikat Frolovnak adta át. Így az idős nemzedék öröksége megbízható kezekbe került. Meg kell még emlékezni arról is, hogy Frolov nemcsak alkotó grafikus hanem szenvedélyes exlibrisgyűjtő is. Érdeklődési köre, mint minden nagy művészé, rendkívül kiterjedt. Az izlés

hiányát és a személyvesztő bűvészkedést sosem boosátja meg a művészetben. A magyar gyűjtők figyelmét külön is felhívom munkásságára. Címe: Moszkva A - 15. Butirszkaja 84, 51. ajtó.

Kis cikkem azzal zárom, hogy jelenleg egy nagy monográfián dolgozom, amelyet Frolov művészetének szentelek.

Fordította:

ifj. Nádudvari Imre

Sz. G. Ivenszkij művészettörténész,

a Vologdai Képtár igazgatója

KATALOGUSOK

WYSTAWA EXLIBRISÓW O MOTYVACH WARSAWKICH. Warszawa, 1962, Listopad. 8°, 39 l., 7t.

Ugy látszik, hogy a motívum-gyűjtés és kiállítás nemcsak a filatelia területén hódít, hanem az exlibrisgyűjtés orkeiben is. Erre enged következtetni az a kiállítás, amelyet a "Muzeum Historyczne Miasta Stolecznego Warsawy" rendezett meg 1962-ben, az érdeklődők elé tárva mindazokat a lengyel exlibriseket, amelyek a régi és új Varas utcáit, tereit, épületeit, szobrait stb. örökítik meg. A lengyelek nagyon szeretik fővárosukat és így elég gazdag volt a bemutatott anyag. A kiállított 201 lap - különös tekintettel arra, hogy az ábrázolt épületek, műemlékek egy része elpusztult, várostörténeti és művészettörténeti szempontból is jelentős ikonográfiai emlékek. A különböző technikájú, java részében huszadik századi lapokról elének tárul a varasí Arzenál, a Belvedere, az Egyetemi Könyvtár, a híres varasí templomok egész sora, az Ostrogski, a Potocki, a Sasaki, a Zaluski palota, Chopin, Sobieski, Miczkiewicz szobra és még annyi más rombadőlt, vagy ma is büszkén álló emléke a lengyel kultúrának, és nyugodtan elmondhatjuk, hogy a kiállítás megtekintése felért egy kiadós varasí sétával. A művészek közül Kazimierz Wiszniewski és Tadeusz Cieleswski nevéhez fűződik a legtöbb varasí motívumu lap, de a kiállított lapok művészei között Barylski, Dolatowski, Palkiewicz, Grabowski, Jakubowski, Młodzianowski, Przyppkowski nevével is találkozunk, sőt a művészek között elvettve még külföldi is akad. A lengyel exlibris egyesület kiadásában megjelent és a kiállítást megörökítő katalógus, ha sokszorosított formában is, de maradandó emléket állít egy az exlibris, mint Varas barátainak. A kiállítás célját és létrejöttének körülményeit válaszoló rövid bevezetés után külön felsorolás fogja össze a kiállított lapokat a tulajdonosok neve alatt /minden lapnál külön szonban a művész nevével, a lap technikáját, az ábrázolt varasí motívumot és a lap méretét is/ és külön felsorolás a művészeket, megint külön az ábrázolt varasí motívumokat. A hét melléklet csekély, de válogatott képet ad a kiállítás gazdag anyagából.

ESTI NSV. EXLIBRIS 1962. NAITUSE KATALOG. Tallin, 1963, 8°, 52 sttl. 1., ill.

A Tallinban 1963. június 10 és július 7. között megrendezett észt exlibris-kiállítás 93 művész 450 exlibrisén keresztül igyekezett napjaink ézt exlibris-művészetéről hí keresztnetszetet adni. Az Észt Socialisták Kötársaság exlibris-művésze az orosz és örmény exlibrisművészet mellett vezető szerepet tölt be a Szovjetunió exlibrisművészetében és a kezünk között levő, bőven illusztrált, színes reprodukciókban is gazdag katalógus ennek az európai színvonalu seregszemlének hí tükörképe.

A katalógus előszavában NIINA RAID ad átfogó képet az észt exlibrisművészet mai helyzetéről, kiemelkedő művészeiről és a művészet és művészek európai viszhangjáról. Az észt exlibrist a Szovjetunióban, 1962-ben megrendezett moszkvai kiállítás tette népszerűvé a nagyobban hasán belül, Európa többi országában, valamint a tengeren túl pedig a sűrűn kirajzó észt exlibris-küldemények vitték az észt exlibris híret a világba. Igen sokat tett az észt exlibris népszerűsítésére terén PAUL AMBUR, a kitűnő észt művészettörténész; a "Szovjetszkaja Kultura".

A X. Nemzetközi Exlibris-kongresszust Lengyelországban, Krakóban 1964. szeptember 10 és 13-án között rendezi a Lengyel Exlibris Barátok Köre. Körünk hivatalosan én nagyobban azümu csoporttal kíván résztvenni a kongresszus munkájában. A jelentkezés határideje 1964. június 15-én, eddig körjük jelentkezzenek körünk titkárnál, hogy az utazással kapcsolatos hivatalos teendőket le tudjuk bonyolítani.

A kongresszusal egyidőben több kiállítást rendeznek Krakóban /számszerint négyet/, melyekhez segítséginket kértek. A nemzetközi kiállítás anyagát csak gyűjtő- és művész tagjaink segítségével tudjuk összehállítani és lengyel barátainknak elküldeni. Ezért körjük valamennyi tagunkat, hogy azobb magyar rajtát bocsássák rendelkezésünkre, melyeket mi együtt küldünk Krakóba.

Körünk egy díszes kiállítású szép nappival kívánja a kongresszusot megajándékozni. A lapok összegyűjtését hamarosan megkezdjük.

ban, a "Graphia Bulletin"-ben, a "Nordiak Exlibris Tidsskrift"-ben és a "Zprávy"ban megjelent cikkei nemcsak az észt exlibrisművészet népszerűsítését mozditották elő, de megbecsülést is szereztek neki. Az észt exlibris jellemző vonásaként azt emelhetjük ki, hogy a hagyományos szimbolikát egyéni mondanivalóval fűszerezi. Az észt exlibrisművészek a hagyományos mondanivalók mellett gyakran nyulnak vissza az észt népművészet szín- és formakincséhez is. Sok a színes és többszínű lapjuk; ezek az észt szöttesek harmonikus színvilágát idézik. Az észt exlibrisművészek technikában a linometszést favorizálják; a línóvonal lágy sága és a szabadon hagyott foltok kemény feketessége az észt néplélek kétarcuságát tükrözi. Linometszésben Júri Arrak vezet. Fémetszésben Johannes Johanson, Arvo Jürgens és Richard Kajlo a legismertebbek, míg a réztechnikák terén A. Komet, E. Valter, A. Roomere, a litográfia terén E. Tihemets és E. Okas a kiemelkedő egyéniségek. A klisélapokon a kitűnő rajzi tudást a gyenge technikai kivitel ilti agyon.

Az 1963. évi észt exlibriskiállítás és izlésees katalógusa nemcsak arról győz meg bennünket, hogy egy kis nép is lehet nagy a kulturáján keresztül, hanem arról is, hogy a legközelebbi magyar exlibriskiállítást sem lehet megrendezni komoly katalógus kiadása nélkül.

SZÁSZ ENDRE RÉZKARCA

KONSTANTIN KOZLOVSKIJ. KATALÓG. Vologda, 1963, Vologdovszkaja Kartinnaja Galereja. 16, 42 l.

A kulturájavak cseréje nemcsak országok között fontos, hanem ugyanazon országon belül is, pláne ha olyan nagy országról van szó, mint a soknépű Szovjetunió. E megfontolások jegyében rendezte meg a Sz.G. Ivenszkij vezetése alatt álló Vologdai Képtár a kiváló ukrán exlibrisművész és könyvillusztrátor, Konstantin Kozlovskij műveinek kiállítását és lehetőséget adott egy orosz város közönségének arra, hogy Ukrajna reprezentánsa grafikusaival megismerkedhessenek. A kis katalógus pedig mindenkinek lehetőséget ad erre, akinek a kezébe kerül.

A katalógus előszavában Sz.G. Ivenszkij először Kozlovskij életpályáját vázolja fel, majd az ukrán exlibrisművészetben és grafikában elfoglalt helyét jelöli ki. Konstantin Kozlovskij 1905. május 21-én született Kijevben. Már gyermekkorában szenvedélyesen szeretett rajzolni. Az Általános iskolában egy Rjepin-tanítvány: Kljukvin foglalkozott sokat a tehetséges gyerekekkel. A forradalom éveiben, 1917 és 1921 között egy tőzegkitermelésben dolgozott, de a ceruához, az ecsethez ekkor sem lett hűtlon. 1922-24 között a kievi Iparművészeti Technikumban tanult a festő-szakon, majd a kievi Képzőművészeti Főiskolára ke-

IFJ. MATA JÁNOS METSZETE

TROJAN MARIAN JÓZSEF /LINÓ/

rült és ott nyomdász-mérnök művészdiplomát szerzett. Pár évig egy litográfiai, majd egy cinkográfiai intézet vezetőjeként működött, de csakhamar látat fordírtott az adminisztratív munkaköröknek és kizárólag a művészetnek élt. Ezt 1933 és 1934 között részére a Vörös Hadsereg Háza tette lenetővé. Ezekben az években elsősorban portrékat és plakátokat rajzolt. A grafikában a litográfia után elsősorban a fametszés hódította magához és ehhez, mint exlibrisművész és könyvillusztrátor máig hű maradt. A szabad grafikában ritkán készit magának lapokat, inkább a sorozatok híve. Híres metszetsorozatai: "A régi és az új Kiev", "A szocialista Kiev", "Kiev a hős város" stb. nemcsak a művészeti sajtó elismerését, de a közönség megbecsülését is megszerezte a számára. A békeharc érdekében készitett, de spontán alkotókedvtől sugallt sorozata a grafika nyelvén kimondott kiáltó szó az egész emberiséghez. Kozlovskij, a könyvillusztrátor, ugyancsak nagy népszerűségnek örvend a szovjet olvasóközönség körében. Gogoly, Katajev, Nyurkin stb. könyvekhez, valamint ukrán, orosz és külföldi költők kötetéhez készitett illusztrációi a költői élmény maradéktalan grafikai kifejezői. Ami Kozlovskij exlibrisművészetét illeti, azt elsősorban a tömör elgádmód, a friss szemlélet és az eredeti kompozíció és technikai megoldások jellemzik. Nem hiába készitett igen sok exlibrist költők részére /főleg azok részére, akiknek kötetét illusztrálta is/, vonalművészete, kompozíciós felfogása erősen lírai kiességű. Igyekszik közel férködni az emberekhez és csak azok megismerése után alkot meg részükre az exlibriseket. A gyermekek, főleg pedig a gyermekkönyvtárak részére készitett exlibrisen az ukrán népmesék világa elevenedik meg. E lapok költői áttetszősége, kösvetlensége igen jól rezonál a gyermeki lélekben. A vologdai Kozlovskij kiállítás a művész akvarelljeit, szabad grafikáit, illusztrációit és exlibrisait egyaránt bemutatva. Kozlovskij 200 darabot kitevő exlibris-oeuvre-jéből 20 reprezentatív lap volt látható és ezek nagy részét a katalógus reprodukciókban is közli. E lapok igen jól mutatják Kozlovskij exlibris művészetének legjellemzőbb jegyeit.

WYSTAWA MIĘDZIORYTÓW WOJCIECHA JAKUBOWSKIEGO I DRZEWORYTÓW RYSZARDA KRZYWKI.
Kraków-Wrzesień, 1963, Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie. Ktn 4, 10 sztl, 16 sztl. t., 1 mell.

Wojciech Jakubowski és Ryszard Krzywka a mai lengyel exlibrisművészet két főföldön is jól ismert reprezentánsai közé tartoznak. A fametsző Jakubowski világlátványlatban is kiemelkedő egyéniség, a fametsző Krzywka pedig a legmodernebb grafikai stílusirányzatok mindig új utakat kereső művésze és így közös kiállításuk megrendezése nemcsak arra volt alkalmas, hogy a legzöldebb lengyel közvélemény figyelmét is felhívja a két kiváló művészre, hanem arra is, hogy a kiállítás katalógusa révén híveik közöttigye az egész világra.

Kettejük közül Jakubowski az erősebb egyéniség. Mindezt a művésztechnikájában, átszellemeitett természetlátásán a legnagyobbak közé emeli. Az élet és a léte problémája gyakran jelenkezik lapjain, de mindig egy életigenlőse. Műve

néz az emelnek és a tárgyaknak, nemcsak ábrázol, hanem vall is és gazdag ötleteit, bizarr motívumait egyszerű eszközökkel jeleníti meg. Sokban rokon a japán grafikusokkal, de melegebb, emberibb, közvetlenebb náluk. Ez az egyébként igen szerény ember nagy művész és erről nemcsak eddigi kiállításai vallanak /1945, 1955, 1956, 1959, 1961/62 Varsó, 1960 Krakói Grafikai Biennale, 1955 Dánia és Kanada 1956 Amsterdam, 1960 Triest, 1959 Tokio és Stockholm, 1961 Műhlhausen, Lipcse Liverpool, Kaliningrád, 1962 Páris, 1963 Brüsszel és Linz/, hanem az a hallatlan érdeklődés is, amely lapjai iránt az egész világ gyűjtőtársadalmaiban megnyilvánul.

Krasywka művészi fejlődése az expresszionizusból indult ki és kisebb-nagyobb kitérőkkel eljutott egészen az absztrakcióig. Itt sem állapodott azonban meg véglegesen, vissza-visszatér a tárgyzerű látás és ábrázolás területére éppen úgy, mint a grafikai stílusok új utakat kereső teremtő nyugtalanságába. Műveit ismerik hazáján kívül Stockholm, Tokio, Liverpool, Párizs és Brüsszel tárlatátogatói is. Egyébként mindkét művész a toruni egyetem képzőművészeti fakultásának oktatója. Nem véletlen tehát, hogy ilyen pedagógus-művészek mellett a lengyel grafika eljutott a világhírig.

-bos.

1963. őszén Padovában nemzetközi exlibriskiállítás rendeztek. Ezen a kiállítás-on, mint értesültünk, a magyar grafikát Bordás Ferenc, Drahos István, Fery Antal, Mengyhárt József, Stettner Béla és Vertel József metszetei képviselték.

A magyar metszetek iránt egyre nagyobb érdeklődést tapasztalunk külföldi társaságaink és külföldi gyűjtőtársaink részéről. Szímférből /Szovjetunió/ kaptunk legutóbb meghívást egy nemzetközi kiállításra való részvételre.

TROJAN MARIAN JÓZSEF egyri grafikusművész exlibriséből és szabad grafikáiból rendezett kiállítást 1963. októberében a SZOT szilvásváradí udulója. A kiállítás megnyitáán maga a fiatal művész tartott tárlatvezetést. A kiállításról a hevesmegyei Népujság is megemlékezett 1963. évi október 6.-i számában.

A II. Miskolci Grafikai Biennalén két exlibrisművésznünk: GROSS ARNOLD és FERY ANTAL kaptak díjat. Fery Antal exlibriséért emléklapokat és a Képzőművészeti Alap művészeti könyvsorozatát kapta. "Pintér Péter Pál néprajzi könyveiből" c. exlibrisét a kiállítás katalógusa reprodukcióban is közli.

Mi az exlibris címmel Galembos Ferenc tartott rövid, illusztrációkkal tarkított előadást a Magyar Televízió 1964. január 21-i ifjúsági adásában. Az előadó a történeti áttekintés mellett az exlibrisgyűjtés művészetszeretetre nevelő és ízlésfejlesztő szerepét emelte ki.

Idők jele, hogy egyre több intézmény és vállalat készített jó grafikussal újévi lapot. FERY ANTALNAK a SZOT és a KÜLÜGYMINISZTERIUM részére készített újévi grafikai messzire kimagasodnak a legtöbbször tuqattermékként jelentkező, szokványos újévi lapok közül. Végre, hogy grafikusainkat is felfedezték!

Magyar írók, művészek, tudósok exlibrisaiból készül kiállítás rendezni az Országos Széchényi Könyvtár. A kiállítás rendezősege /Dr. Bélyey Pál osztályvezető és Dr. Varga Sándor Frigyes h. osztályvezető/ ezuton kéri a kiállítás megrendezéséhez a magyar gyűjtők segítségét.

Megjelent TÓTH ERVIN művészettörténész FÁBORJÁNI SZABÓ KÁLMÁN GRAFIKAI c. mun - képe a Déri Múzeum Baráti Köre kiadásában. A könyv részletes ismertetése a oldalon.

FERY ANTAL
FAME TSZETE

Ujabb exlibris iródalom

NEUERE HOLZSCHNITTE VON ALDO PATOCCHI. /Einleitung von Gottfried Klaus. / 1963. KUNSTMAPPE DER GENOSSENSCHAFTS - DRUCKEREI OLTEN. Folio, 24 l.

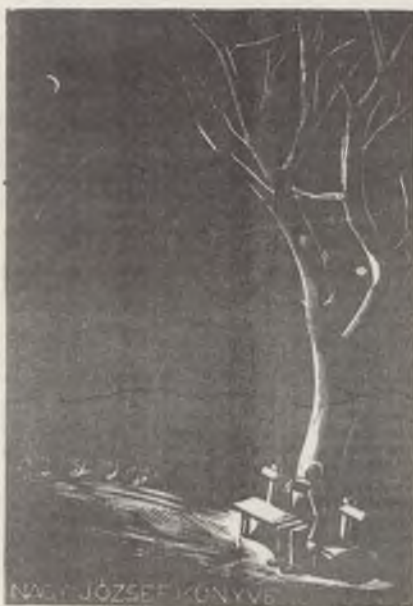
Aldo Patocchi neve nem ismeretlen a magyar exlibrisgyűjtők előtt; egyéni hangja, eredeti technikájú lapjai sok magyar gyűjteményben megtalálhatók. Jelen kiadvány, amely papír, szedés, nyomás, illusztrációk tekintetében maradéktalan bibliofil élvezetet nyújt, Patocchiról és grafikusról és illusztrátorról nyújt átfogó képet. Patocchi a svájci fametszés nagy varázslója, akit grafikai mappái és illusztrációi: "Fremiti di Selve" /20 fametszet/, "Calend d' April" /20 fametszet/, "Scuola e terra", "Dodici paesaggi", "Undici nature morte", "Zwölf tessener Monate" /A Schweizerische Reissalmanach 1935. évi kötetében/, a "Töchter Evas", a "Tessiner Phantasien" és a "Totentanz" stb. nemcsak szűkebb hazájában tették ismertté, hanem világszerte. E lapok ihletője a zord, de mégis fenséges hazai hegyvidék, az acélos izmu, mégis gyermeklelkű hegylakók, hazai tájak és színek azes világa. Külön érdekesség Patocchi nekünk kissé szokatlan, teljesen egyéni véséstechnikája a hol sűrűbben, hol ritkábban komponált és véssett vonalháló, amely a fény-árny játékot nem folthatással, hanem a vonalak ritkábban-sűrűbben alkalmazott szövevényével érzékelteti, nagyon plasztikusan, ha a hagyományos fametszőtechnikához szokott szemnek kissé szokatlanul is. Patocchi, akinek helyét a svájci és egyetemes művészetben Luciano Moretti 1949-évi monográfiája és az 1962. évi Patocchi-kiállítás már végleg kijelölte, nem merevedett saját klasszicizmusába; újabb lapjai arról győznek meg bennünket, hogy fejlődése egyre tart. De ugyanakkor meggyőznek ezek a lapok arról is bennünket, hogy a fametszés, ez a több évszázadra visszatekintő műfaj ma sem elavult és csak a művésztől függ, hogy ki tudja vele maradéktalanul fejezni a mátt.

OSVALDO CABRERA DEL VALLE : EX LIBRIS XILOGRAFICOS. Santa Clara /Cuba/, 1956. 12 t. 100 számozott példány.

A szocializmus útjára tért Cuba grafikai kulturájáról ad képet e mappa, amely művészileg magán viseli egy felemás, átmeneti korszak ellentmondásainak minden jegyét. Osvaldo C. del Valle a realista látásmód és az absztrakt megjelenési forma Scyllái és Charibidei között vergődik és ez a kiegyensúlyozatlanság lapjain is tükröződik. Fametszetei linometszet benyomását keltik, a művész nem használja ki az anyag-adta lehetőségeket és megelégszik a könnyebb technikai megoldásokkal. Vonalai lágyak, foltjai nem ökonómikusak, hanem szétfolyók. Az A. Posse részére készült lap, valamint a borítólap mozaik-megoldása, igazán egyszerű női feje azonban arra enged következtetni, hogy a művésztől sokkal több is telik, mint amennyit ebben a mappában nyújt. A kis kötethez az ismert kubai exlibrisgyűjtő, Prof. Octavio de la Suaré irt inkább lelkes, mint tárgyilagos bevezetést.

AVROM WEISS : TVÉ SZÉFER JEHUDIJIM EXLIBRIS. Tel Aviv, "Davar",
1961. Kis 8° 16 l.

Israel állam Saffedben székelő könyvművészeti muzeuma rendszeresen gyűjti a zsidó és zsidó vonatkozású exlibriseket, gyűjti tehát a zsidó művészek műveit, a zsidó személyek részére készült lapokat és minden olyan exlibrist, amelyen zsidó szimbólum, vagy héber nyelvű felírás található. / Kuriózusképpen: a világ egyik legrégebbi ismert exlibrise, a Dürernek tulajdonított Pirckheimer féle lap is tartalmaz héber felírást / Avrom Weiss, a saffedi könyvművészeti muzeum exlibris osztályának a vezetője kis füzetében rövid áttekintést ad a zsidó exlibris multjáról és jelenéről. Kár, hogy a héber szöveg mellett nincs nyugati nyelvű összefoglalás. Az illusztrációkból kitűnőleg a zsidó exlibris a lelki felszabadulás jegyeit viseli magán és az ősi vallási hagyományokat modern grafikai eszközökkel igyekszik népszerűsíteni. A zsidó exlibrisnek világszerte megvannak a maguk gyűjtői. / Philip Goodman a Theodor Hersl Institut kebelében 1957-ben New Yorkban rendezett cionista és izraeli exlibrisekből kiállítást. / Könyvtárainkban, főleg a Rabbiképző Szeminárium Könyvtárában nagyon sok magyar-zsidó exlibris rejtőzhet; feldolgozásuk valamelyik kutatónknak hálás feladat lenne. Galambos Ferenc.

GÁBORJANI SZABÓ KÁLMÁN FÁMETSZETEI.

Könyv Gáborjáni Szabó Kálmánról

Tóth Ervin: Gáborjáni Szabó Kálmán grafikái. Debrecen 1963, Déry Múzeum Baráti Köre. 56 l., 33 t. - 33 cm/

Tóth Ervin, a magyar grafika történetének érdekes munkása (Gáborjáni Szabó Kálmán grafikusai tevékenységét felmérő, elemző és értékelő könyvével a magyar művészettörténeti irodalom egyik friss adottságát törlészi).

Gáborjáni Szabó Kálmán /1897-1955/ a Képzőművészeti Főiskola elvégzése után mint a debreceni tanítóképző rajzpedagógusa husz évi pedagógusi munkássága mellett nemcsak legkitünőbb fametszőnké képezte magát, hanem nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Debrecen a két világháború között Budapest után vezető szerepre tett szert grafikai életünkben. Nem kis harcos Árán talált saját hangját, a e harcos fametsző stílusának gyakori változásában is tükröződnek. A magyar fametszet a Morelli-korszak eliparosodott és kikapott-pótló korszaka után lényegében a két világháború között talált magára és újult meg európai hangon, de erősen magyar sajátosságokkal. G. Szabó Kálmán művészi felfogását párisi és kétszeri római tanulmányja alakította ki olyanra, amilyenek lapjain keresztül megismerhetjük. Küzdelmes ifjúságának, a munkásokhoz való vonzódásának, a munka megbecsülésének, Debrecen demokratikus levegőjének nem kis része volt abban, hogy G. Szabó Kálmán művészi érdeklődését elsősorban a kisemberek hétköznapi, a munka férfias, erőt és életet lehelő fázisai kötétek le és ennek Olaszországban készült vedutái sem mondanak ellent, mert ezekben is egyenértékű módon szerepelnek a városkép ábrázolása mellett az itt-ott felbukkanó alakok, az olasz kisvárosok dolgozó, pihenő, sielő vagy bámezőködő emberei. "Paraszatok" című metszetsorozata reális felfogással, de kissé idillikus hangvétellel állít emléket fajtánk legősibb rétegének. E lapjain az alakokat a fehér foltok fényhatásaival emeli ki; a vonal szerepének alárendelése azonban nem a legnagyobb sűrűbb. A felszabadulás után készített metszetsorozatai: a "VI-os tárná", a "Béke" és a még kiadatlan "Tél" lapjai az élet más oldalát állítják elénk. Itt már teljes a realista látásmód és a részletezés, de ezek a lapok mégsem nélkülözik a lírikus élménybefogadást és élményközlést, mert végező fokon mindig harcos életigenlést lehelnek. A balladai tomorság - a fametszet eredendő követelménye - G. Szabó Kálmánnál egyre jobban az anyagzerűség tisztelétét eredményezi.

G. Szabó Kálmán fametsző művészetében több stíluskorszakot és metszőtechnikát különböztethetünk meg, amelyeket Tóth Ervin finoman eleméz és meggyűzően mutat ki. Az első lapokon még a vonal jut vezető szerephez, pár év múlva azonban a formákat már nem vonallal, hanem fényvel - fehér foltokkal - munkálja ki a fekete háttérből. Olaszországi lapjain eluralkodnak a geometrikus formák, a fáltonusok átmenetet alkotnak az ősi vonalmegoldás és a festői folthatóság megfogalmazása között. Az idillikus szemléletet azonban a teljes realitás váltja fel és az őszintébb hangvétel nem csökkentette, hanem erősítette a G. Szabó Kálmán által alkotott fametszetek művészi hitelét.

Tóth Ervin munkája alkalmas eszköz G. Szabó Kálmán értékelésének véglegesítéséhez, művészettörténeti helyének kijelöléséhez. A kötet bevezetése azonban - a debreceni művészeti élet multjának és a magyar fametszet történeti előzményeinek felvázolása - a témához viszonyítva túl hosszú és helyette szívesebben látnánk volna egy-két olyan problémának a felvetését és megoldását amit hiába keresünk a könyvben. Kevés szó esik G. Szabó Kálmánról a fametszet mellett egyéb grafikai tevékenységéről, annak ellenére, hogy az illusztrációs anyag - igen helyesen - ezekből is ad izelítőt. Csak pár odavetett mondat szól G. Szabó Kálmán exlibrisgrafikusai tevékenységéről és az illusztrációk között is kevés az exlibris, annak ellenére, hogy G. Szabó Kálmán a két világháború között egyike volt legkeresettebb exlibrisművészeinknek, aki a jó grafikus tulajdonságok mellett a jó exlibrisművész minden követelményével is rendelkezett /lapjai hol szimbolikusok, hol egyéb grafikai megfogalmazásokon keresztül mindig hűen tudták kifejezni a tulajdonosnak nyilvánosságát, és nagy szerepe volt abban, hogy a magyar exlibrisművészet a két világháború között világszínvonalra emelkedett. G. Szabó exlibrissei egy művészi színvonalon

luk, mint tekintélyes számuk révén megérdemelték volna a részletes méltatást. Az illusztrátor G. Szabó Kálmánról is szívesen olvastunk volna elmélyült vizsgálatot és értékelést, annál is inkább, mert a G. Szabó-illusztrálta könyveket ma már leginkább csak az illusztrációk miatt keresik a bibliofilek.

G. Szabó Kálmán grafikájának művészeti rangját sok nemzetközi kiállítás hitelesítette. 1955-ben megrendezett retrospectív tárlata a grafikai munkásságának reprezentatív darabjait vitte a közönség elé. A Magyar Nemzeti Galériának hálás feladat voltna G. Szabó Kálmán munkásságának teljes bemutatása. E kiállítás megrendezéséhez Tóth Ervin könyve komoly segítséget nyújthat.

Galambos Ferenc

VIII. Luganói Nemzetközi Grafikai Biennálé 1964.

Írtenitünk 96-98 oldalain áttekintést nyújtottunk a luganói grafikai biennálék eddigi 12 évéről. Az idei - sorrendben már nyolcadik - luganói grafikai biennálét március 27-én nyitották meg. Az a kiállítás egy új fejezetet nyitott a magyar grafika felszabadulás utáni életében. Eddig még nem nyertünk nemzetközi grafikai díjakat, de most Gacs Sándor fiatal grafikuskunk sikere megtörte a jéget. Mint az már hagyományosan vált az idén is 10 díjjal jutalmazták a legjobb munkákat és ebből egyet magyar művész alkotóának érdemelt ki. A nagydíjat David Hockney fiatal angol grafikuskunk kapta /2000.- svájci frank/. Az 1000-1000 frankos díjakat Biserka Teretic /jugoszláv/, Karl Behrman /német/, Albin Brunovsky /cseh/, Gacs Sándor /magyar/, Alfred Urdlicka /osztrák/, Kazumi Amano /japán/, Max Kämpf /svájci/, Richard Lacroix /kanadai/ és James .. Itter /északamerikai/ művészek kapták.

A magyarokat ezen a kiállításon Gacs Sándor kivül Gy. Molnár István és Tóth Imre képviselték.

Börmel magvöszöljük Gacs Sándor tagtársunkat, aki kezdettől résztvevő munkájában, és további sikereket kívánunk alkotómunkájához.

DRACHOS ISTVÁN : KEZDÉS MŰVÉSZET. Szentes, 1963, a művész kiadása, 16°, 10 t. 60 számozott példány

A stílusutánszás és atílusparódia irodalmunkban nem ritka jelenség; elég, ha Karinyth: "Igy irtok ti"-c. könyvére, vagy Márai Sándor "Színbád haznagya"-c. regényére utalunk. A grafikában már ritkábban találkozunk vele. Azért kell börmel üdvözlölnünk Drachos István kis mappáját, amelyben a művész Nagy Árpád után az elsoők között kísérletez meg kezdés külföldi grafikuskunk jellemző atílusjegyeit, egyéni metaszótechnikáját egy-egy lapon bemutatni. Hogy ez a kísérlet mennyire sikerült, mi sem mutatja jobban, mint az, hogy a lapok legtöbbször felidézett művészére azonnal ráismerni a különösen áll az Bramanti, Valentin Le Campion, Nelly Degouy, Otto Peil, Richard Kajlo, Tranquille Marangoni, Herbert Ott, Fernandez Saez, Lou Strik és Italo Zetti esetében. E kis mappa nagyművészi erdpróba volt és Drachos István kitünöen vizsgágot. A kis könyvecské ritka, maradéktalan bibliofil öröm a nagy külföldi elismerés mellé le kell tennünk a magyar grafikabarátok feltétel nélküli elismerését is.

A Dürer terem kiállításai

Magyar grafika rangos kiállító helyiségévé vált rövid föl év miatt a Dürer terem. Megnyitása szinte csodálni nem lehet a sokaságtól, a lelkes érdeklődők száma pedig egyre szaporodik. Eredeti részkeré meghívásra a gyűjtők mánta voltak, és gyűjtendők legkezebb darabjaiként tartják számon. Keztem - berben Drachos István részkeréivára és nagy művészeink eredeti rajzaival nyitott a kiállító terem. Novemberben Madányi Jenő alhunytt festőművészkunk grafikái mutatják az. Decemberben Würc Adám illusztrációit, januárban Pincz Gyula rajzeit és részkeréait láthattuk. Márca Sándor Lajos, kit tagtársunknak nem föl bemutatni, februárban állította ki grafikáit, Gacs Sándor ikkés szobrászművész szobrász és pártisi tagtársait márciusban, Komor Béla részkeréit aprilis hónapban, Szász Endre illusztrációit és grafikáit aprilis közepétől láthatták az érdeklődők. Májusban Reich Károly grafikai kerének kiállítására a Dürer teremben, így értemültünk, hogy hamarosan bemutatjuk Pódr Bertalan legszébb rajzeit is.

Le numéro d'ici présent est consacré au 5e anniversaire de la fondation du cercle K.B.K. István Réthy, secrétaire actuel écrit dans son article commémoratif des circonstances de la fondation /p. 74/. Le KBK continue les traditions des réunions hongroises d'exlibris d'avant-guerre. C'était le 25. avril 1959, quand se réalisa le Cercle de amis du Petit Graphique avec 76 membres. On tient les réunions dans le Club Fészek, club des artistes hongrois. Jusqu'à maintenant le cercle a édité 3 port éfeuilles d'exlibris. A l'occasion des réunions on a tenu souvent des conférences sur des sujets divers. Nos conférenciers étaient: Z. Kveczky /de l'eau-forte/, L. Müller /de l'imprimerie/, dr. A. Samsy /le dessin et l'exlibris/, l'exlibris polonais; K. Gáborjáni Szabó, xylographe; F. Galambos /des questions du collectionnement/, I. Réthy /J. Menyhart, xylographe; Wim Zwiers /Prof. N.L. Varga /de l'estampe japonaise et chinoise/, J. Keszinger /K. Sterbenz, graveur/, Dr. I. Soós /Van Gogh; Gauguin et son art/, C. Gergely /A. Blvsky, graveur/, I. Eleedy /dessins et aquarelles de quatre pays/, Z. Nagy /des monuments de Rome/, Dr. S.P. Varga /des problèmes du collectionnement/ et dr. W. Kovács /des rapports médicaux des dessins du Léonard de Vinci/. Le rédacteur de notre bulletin est F. Galambos. Par nos résumés en français nous tenons les relations avec nos amis en étranger. Un article de F. Galambos /p.77/ rend compte de l'exposition d'exlibris ayant sujet la vigne, à Tarnów /Pologne/. L'exposition fait connaître la collection de Norbert Lippóczy. Le catalogue illustré, ayant un résumé en français et en hongrois, est exemplaire. L'art d'exlibris hongrois était représenté avec 37 feuilles. Prof. N.L. Varga continue son article du petit graphique hongrois d'entre-deux-guerres /p.78/. Le représentant le plus intéressant au style de la sécession était Gy. Tichy, disciple de V. Olgyai, avec ses eaux-fortes, gravures, dessins. Le linoléum était employé pour l'estampe par V. Olgyai comme le premier. Dans l'époque d'entre-deux-guerres domina l'esprit de la gravure originale. Les artistes hongrois ont commencé déjà en 1924 de participer aux exposition étrangères. On a cultivé principalement l'eau-forte, la xylographie est devenue plus tard à la mode. Peu travaillaient avec le burin et lithographie. L'article fait un énumération des peintres-graveurs les plus connus. La plupart faisait aussi des exlibris. Dans cette période la chaire des arts graphiques à l'académie des Beaux-Arts à Budapest était occupé par V. Olgyai et après sa mort par N.L. Varga, l'auteur de cette article. Un article est consacré au jeune artiste Arnold Gross /p.83/, né en 1929, à Torda /Transylvanie/. Ses maîtres étaient Gy. Konecni, K. Koffán et Gy. Hincz. Il expose depuis ses études à l'académie, son premier exposition collectif était en 1956. Ses oeuvres sont trouvable aux musées de Victoria and Albert, à London et à Cincinnati. Ses valeurs sont sa technique précise, son réalisme grotesque et son ironie individuelle. Il ne rompt pas avec la tradition, mais cherche des voies nouvelles. Ses paysages sont composés selon les règles classiques. Quelquefois fait aussi des illustrations. Depuis 1948 il a gravé environ 20 exlibris, pièces estimées des collectionneurs. De douze ans des expositions biennales tenus à Lugano donne renseignements l'article au p. 86. Les artistes hongrois représentés aux ces expositions étaient: en 1952 J. Barcsay, L. Bencze, J. Domján, I. Zádor, en 1954 K. Istókoviča, J. Kana, V. Szabó, P. Varga, en 1956 A. Gross, Gy. Hincz, K. Koffán, M. Szemerédy, en 1958 K. Szoányi, B. Kondor, B. Péter, I. Szónyi, en 1960 Gy. Feleky, G. Hajnal, K. Kaszler, en 1962 E. Kunt, L. Lukovszky, Gy. Papp. la presse était toujours intéressé aux oeuvres des nos artistes. L'article écrit de l'exposition d'exlibris à Milbork /Pologne/ regrette l'absence des artistes hongrois /p.83/. Le catalogue magnifique, avec préface de A. Ryazkiewicz est digne d'attention. Des artistes polonais 17, des étrangers 13 sont étés représentés. - La décentralisation de la vie artistique hongroise trouva complaisance parmi nos amateurs, c'est pour cela que Miskolc, deuxième ville de la Hongrie, organisée des expositions biennales des oeuvres graphiques. Le IIe Biennale était organisé dans les salles du musée Otto Herman à Miskolc. C'était Gy. Hincz qui exposa l'oeuvre le plus important, compositions et illustrations. Nous mentionnons sa série d'eaux-fortes "Paix". On pouvait constater une grande vi-

riété des styles et techniques. Le Grand Prix de l'exposition était jugé à K. Kondor, connu par ses illustrations aux vers de Blake. L'article rend compte des eaux-fortes de K. Csahány, L. Lukovszky, A. Gross etc. et des xilographies en couleur de Ch. Tekarsy et Z. Makrisz. L'exlibris était représenté par des œuvres de A. Szary, L. Biskai et Gy. Kőhegyi (p. 90-92). L'historien d'art soviétique B. N. Ivenaki écrit de son compatriote Vadim Prolov, né en 1926, à Kemerevo (p. 93). Prolov étudia la sculpture, mais s'intéressa à la xilographie. Il est disciple du prof. Pávorski. Son œuvre compte environ 50 exlibris. Il n'est pas seulement un artiste, mais un fervent collectionneur aussi. On rend compte aux pages 95-98, des catalogues d'expositions suivants: Exposition d'exlibris avec des motifs de Varsovie /-warszawa, 1962/, exposition d'exlibris estonien /Tallinn, 1963/, K. Kozlovzki /Vologda, 1964/, exposition des burins de H. Jakubowski et des bois de Z. Krzyzaku /kraków-gzemiń, 1963, et aux pages 99-100. Des publications nouvelles, c'est-à-dire des xilographies d'Aldo Patocchi /1963/, exlibris de Osvaldo Cabrera del Valle /1956, Cuba/ et des exlibris juifs, par A. Weina /Tel Aviv, 1961/. Le livre de E. Gáth: œuvre graphique de Kálmán Gáborjáni Szabó recensé au page 101 donne un tableau vivant de l'artiste /1897-1955/. La plupart des illustrations est tiré des bois originaux. K. Gáborjáni Szabó était un des nos artistes d'exlibris les plus connus d'entre-deux-guerres. Quelques de ses exlibris sont publiés dans ce volume. - Dans le Boekier /1963, Nr 3-4, p. 37-38/ trouvons un article de J. Vertel, connu de ses exlibris et timbres et dans l'exlibris français /1964, Nr 1./ un article de P. Ffister de son voyage d'été, plein de sympathie à l'égard de notre pays, nos artistes et nos amateurs. On rend compte au 102. p. du VIII. Biennale à Lugano. Le prix gagné par G. Gacs est le premier reçu par un artiste hongrois aux expositions biennales. Les articles sans mention apécial de notre bulletin sont écrits par F. Galambos.

GACS GÁBOR RÉZKARCI

A Képzőművészeti Barátok Köre Értesítője - Felsőbb szerkesztő: Galambos Ferenc. A kiadónak felel: Réthy István KEK titkár. - Eng. sz.: 106-2994/1964.
Készült a Múzeumok Rotaüzemében, 500 péld. - 2 iv terj. Felelős v.: Dr. Dajbukát Gergely